

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра анатомії людини, оперативної хірургії і топографічної анатомії

**ЦЕНТРАЛЬНА НЕРВОВА СИСТЕМА,
АВТОНОМНА НЕРВОВА СИСТЕМА,
ЧЕРЕПНІ НЕРВИ ТА ОРГАНИ ЧУТТЯ**

*Практикум для самостійної роботи
з анатомії людини для студентів 1-го курсу
I та II медичних факультетів (6 років навчання)*

Запоріжжя

2018

УДК 611 (072)

Ц 38

*Затверджено на засіданні Центральної методичної Ради ЗДМУ
та рекомендовано для використання в освітньому процесі.
(протокол № 5 від «24» травня 2018 р.)*

Колектив авторів:

*О. А. Григор'єва, М. Г. Лебединець, І. Ф. Штанько, А. О. Світлицький,
О. В. Артюх, С. В. Чугін, М. С. Щербakov, Т. А. Тополенко,
Н. В. Грінівецька, Ю. Ю. Абросімов, А. В. Чернявський, О. С. Таланова,
О. А. Апт, М. Б. Вовченко, П. В. Богданов, Ю. В. Здовбіцька, В. І. Брик,
А. О. Партеса, О. Л. Зінич, Т. М. Матвейшина.*

Рецензенти:

В. К. Сирцов - доктор медичних наук, професор, завідувач кафедри гістології, цитології та ембріології ЗДМУ;

О. В. Артюх – канд. мед. наук, доцент кафедри анатомії людини, оперативної хірургії і топографічної анатомії ЗДМУ.

Ц 38 **Центральна нервова система**, автономна нервова система, черепні нерви та органи чуття : практикум з анатомії людини для студентів 1-го курсу I та II медичних факультетів (6 років навчання) / О. А. Григор'єва, М. Г. Лебединець, І. Ф. Штанько [та ін.]. – Запоріжжя :[ЗДМУ], 2018. - 93 с.

Практикум з анатомії людини «Центральна нервова система та органи чуття» містить навчально-методичний матеріал для самостійної підготовки студентів 1-го курсу I та II медичних факультетів, що навчаються протягом 6 років у вищому медичному навчальному закладі згідно робочої програми з анатомії людини та тематичних планів першого семестру по анатомії центральної нервової системи, автономної нервової системи, черепних нервів та органів чуття.

УДК 611(072)

©Колектив авторів, 2018.

©Запорізький державний медичний університет, 2018.

ВСТУП

Навчально-методичні розробки для самостійної роботи студентів з анатомії опорно-рухового апарату були розроблені кафедрою анатомії людини, оперативної хірургії та топографічної анатомії Запорізького державного медичного університету відповідно до робочої програми з анатомії людини для полегшення підготовки до практичних занять, для уніфікації контролю вхідного рівня знань як складової остаточної оцінки за кожну тему а також для оцінювання самостійної роботи студентів.

Кожна розробка містить глосарій, який студент має роздрукувати, заповнити відповідно до Міжнародної анатомічної номенклатури та практичні завдання – схеми та таблиці, які також заповнюються студентом самостійно. При підготовці до кожного практичного заняття **студент має роздрукувати відповідну методичну розробку, заповнити її власноруч та надати викладачеві для перевірки на занятті.**

У разі відсутності виконаних завдань, студент вважається таким, що не виконав самостійної роботи.

Зміст

Назва	Стр.
Вступ	
Тема 1: центральна нервова ситема.	4
1.1. Спинний мозок.	6
1.2. Головний мозок. Ромбоподібний мозок. Зовнішня будова довгастого мозку та мосту. Мозочок.	11
1.3. Внутрішня будова довгастого мозку та мосту. Четвертий шлуночок. Ромбоподібна ямка та топографія ядер черепномозкових нервів.	15
1.4. Середній мозок. Водопровід середнього мозку.	21
1.5. Передній мозок. Проміжний мозок. ІІІ шлуночок.	24
1.6. Кінцевий (великий) мозок: півкулі і частки, борозни та звивини.	28
1.7. Будова кори і локалізація функцій.	33
1.8. Внутрішня будова кінцевого мозку: базальні ядра і біла речовина, бокові шлуночки.	39
1.9. Провідні шляхи центральної нервової системи	43
1.10. Оболонки головного та спинного мозку. Циркуляція спинномозкової рідини. Рентгеноанатомія, топографія, розвиток, вікові та статеві особливості та вади розвитку спинного та головного мозку.	47
Тема 2: автономна нервова система. Черепні нерви.	50
2.1. Класифікація, принцип будови центральної та периферійної частини, рефлекторна дуга	50
2.2. Трійчастий нерв (V). Очний (V .1) та верхньощелеповий (V.2) нерви.	54
2.3. Нижньощелепний нерв (V. 3). Зв'язки трійчастого нерву з вегетативними вузлами голови.	58
2.4. Лицьовий нерв (VII). Крило-піднебінний, піднижньощелепний та під'язиковий вузли.	61
2.5. Язико-глотковий (IX) нерв. Вушний вузол. Під'язиковий (XII) нерв.	64
2.6. Блукаючий (X) і додатковий (XI) нерви.	67
Тема 3: Органи чуття.	70
3.1. Орган нюху і нюховий нерв (I); орган смаку I VII IX X черепні нерви; центри і шляхи нюхового і смакового аналізаторів	70
3.2. Орган зору. Око: очне яблуко і суміжні структури ока	73
3.3. Зоровий нерв (II). Окоруховий нерв (III) і війковий вузол, блоковий (IV) і відвідний (VI) нерви. Центри та шляхи зорового аналізатора. Зіничний та акомодацийний рефлекси.	77
3.4. Зовнішнє, середнє та внутрішнє вухо.	80

3.5. Присінково-завитковий нерв (VIII). Центри і шляхи слухового і присінкового (вестибулярного) аналізаторів	85
3.6. Загальний покрив. Центри та шляхи дотикового, больового і температурного аналізаторів. Препарування.	88
Рекомендована література	91

ТЕМА 1: ЦЕНТРАЛЬНА НЕРВОВА СИСТЕМА.

1.1. СПИННИЙ МОЗОК.

Зміст теми: Нейрон – будова, класифікація, функції. Поняття про сіру та білу речовину ЦНС. Поняття про ядра сірої речовини ЦНС. Рефлекторна дуга – визначення, будова, функції. Рецептори: функціональне значення; класифікація за топографією і функціями. Ефектори. Біла та сіра речовина ЦНС. Автономна (вегетативна) нервова система – визначення. Симпатична та парасимпатична частини автономної нервової системи: загальна характеристика, спільні риси та відмінності. Визначення спинного мозку, як органа. Сегментарна будова спинного мозку, поняття про спинномозковий сегмент. Сіра речовина спинного мозку: задні, бічні та передні рога. Біла речовина спинного мозку: передні, бічні та задні канатики, їх межі, провідні шляхи.

Аномалії розвитку головного та спинного мозку.

Конкретні цілі:

- розуміння принципу будови центральної нервової системи;
- знати загальний принцип будови нейрона, а також морфологічну і функціональну класифікацію нейронів;
- розуміти принцип будови та функції соматичної рефлекторної дуги, намалювати схему трьохнейронної рефлекторної дуги;
- знати ембріогенез нервової системи;
- знати топографію спинного мозку, його межі;
- вміти описати зовнішню будову спинного мозку (поверхні, борозни, канатики, потовщення) використовуючи міжнародну анатомічну номенклатуру;
- знати сегментарну будову спинного мозку та співвідношення між хребцями і сегментами спинного мозку;
- знати будову та розташування оболонок спинного мозку;
- застосовувати Міжнародну анатомічну номенклатуру для опису структур нервової системи.

Теоретичні питання до заняття:

1. Нервова система: функції, морфологічна та морфологічна класифікація нейронів, їх будова, топографія, функції.
2. Сіра речовина: будова, функції.
3. Біла речовина: будова, функції.
4. Розвиток спинного мозку в ембріогенезі. Вади розвитку.
5. Розвиток головного мозку в ембріогенезі. Вади розвитку.
6. Автономна (вегетативна) нервова система: частини, функції, об'єкти іннервації.
7. Відмінності між соматичною нервовою системою і автономною (вегетативною) нервовою системою.
8. Вегетативна нервова система: периферійний відділ, його компоненти.

9. Морфологічні відмінності між симпатичною і парасимпатичною частинами автономної частини периферійної нервової системи (вегетативної нервової системи).
10. Морфологічні відмінності рефлекторної дуги автономної частини периферійної нервової системи (вегетативної нервової системи).
11. Вегетативна нервова система: центральний відділ, його класифікація, топографія, утворення; : периферійний відділ, його компоненти.
12. Спинний мозок: топографія, верхня і нижня межі, зовнішня будова: описати і продемонструвати на препараті.
13. Анатомічне обґрунтування місця проведення пункції для взяття спинномозкової рідини.
14. Сегменти спинного мозку: визначення, межі. Кінський хвіст: топографія, утворення: описати і продемонструвати на препараті.
15. Центральний канал: розвиток, топографія, будова.
16. Сіра речовина спинного мозку: передні, задні та бокові роги, типи нейронів, що їх утворюють; ядра і функціональна характеристика.
17. Біла речовина спинного мозку: класифікація, топографія і функції.
18. Біла речовина спинного мозку: передні, бічні та задні канатики, їх межі, провідні шляхи, що їх утворюють.

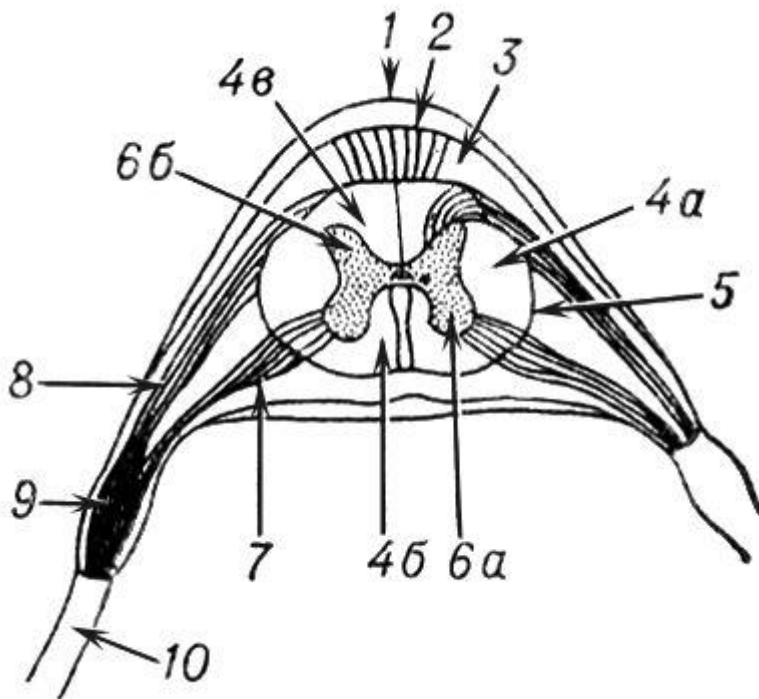
ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

- на препараті або на планшеті продемонструвати складові частини спинномозкового та на препараті або на планшеті продемонструвати структурні утворення сірої та білої речовини спинного мозку;
- намалювати схему топографії ядер сірої речовини спинного мозку;
- намалювати схему топографії провідних шляхів білої речовини спинного мозку.

НАПИСАТИ ЛАТИНСЬКІ ТЕРМІНИ:

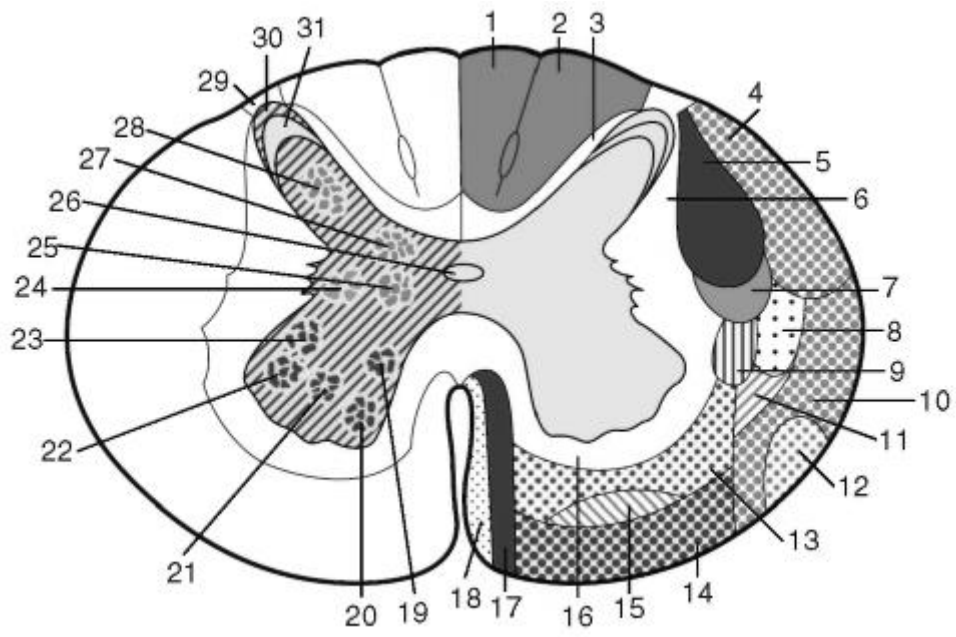
Латинські терміни (написати самостійно)	Українські терміни
	Нервова система Нейрон тіло нейрона дендрит аксон (нейрит) Сіра речовина Біла речовина Спинний мозок Шийне стовщення Попереково-крижове стовщення Мозковий конус Кінцева нитка Передня серединна щілина

	Задня серединна борозна Передньобічна борозна Задньобічна борозна Передній канатик Бічний канатик Задній канатик Центральний канал Передній ріг Задній ріг Біла речовина
--	---

1.	
2.	
3.	
4.	
5.	
6.	
7.	
8.	
9.	
10.	

Рис. 1.1. Оболонки спинного мозку, спинномозковий нерв

1.	
2.	
3.	
4.	
5.	
6.	
7.	
8.	
9.	
10.	
11.	
12.	
13.	
14.	
15.	
16.	
17.	
18.	
19.	
20.	
21.	
22.	
23.	
24.	
25.	
26.	
27.	
28.	

29.	
30.	
31.	

Рис. 1.2. Спинний мозок на поперечному розтині.

Матеріали для самоконтролю: Таблиці, схеми, малюнки, анатомічні препарати: спинний мозок з спинномозковими нервами, головний мозок з черепними нервами.

1.2. ГОЛОВНИЙ МОЗОК. РОМБОПОДІБНИЙ МОЗОК. ЗОВНІШНЯ БУДОВА ДОВГАСТОГО МОЗКУ ТА МОСТУ. МОЗОЧОК.

Зміст теми: Розвиток головного мозку: джерела; стадія трьох та п'яти мозкових пухирів та їх похідні. Ромбоподібний мозок: довгастий мозок, міст і мозочок. Зовнішня будова довгастого мозку і моста. Спільні риси, притаманні довгастому мозку і спинному мозку у зовнішній будові. Мозочок: розвиток, межі, зовнішня будова. Класифікація частин мозочка за філогенетичним принципом. Функціональне значення кори та ядер мозочка в регуляції рухів. Склад верхніх, середніх та нижніх ніжок мозочку.

Аномалії розвитку ромбоподібного мозку.

Конкретні цілі:

- знати відділи головного мозку: великий мозок, мозочок, стовбур головного мозку;
- розуміти класифікацію частин головного мозку за розвитком;
- розуміти зовнішню будову довгастого мозку і мосту;
- вміти описати межі мосту;
- знати зовнішню та внутрішню будову мозочку;
- розуміти чим утворенні ніжки мозочку;
- демонструвати на черепі проєкції основних структур ромбоподібного мозку;
- застосовувати Міжнародну анатомічну номенклатуру для опису структур ромбоподібного мозку.

Теоретичні питання до заняття:

1. Розвиток головного мозку: джерела; стадії трьох та п'яти мозкових пухирів та їх похідні.
2. Головний мозок: ембріологічна класифікація. Ромбоподібний, задній, середній, передній мозок, їх похідні.
3. Головний мозок: частини (анатомічна класифікація).
4. Стовбур головного мозку: розвиток, частини.
5. Довгастий мозок: розвиток, межі, зовнішня будова: описати і продемонструвати на препаратах.
9. Міст: розвиток, межі, зовнішня будова, описати і продемонструвати на препаратах.
10. Міст: сіра і біла речовина, будова, топографія, функціональне значення.
11. Мозочок: розвиток, зовнішня будова: описати і продемонструвати на препаратах.
12. Мозочок: сіра речовина, її функціональне значення: описати і продемонструвати на препаратах.

13. Мозочок: класифікація частин мозочка за філогенетичним принципом; яка сіра речовина відноситься до кожної частини? Функціональне значення в регуляції рухів.

14. Мозочок: склад верхніх, середніх та нижніх мозочкових ніжок: описати і продемонструвати на препаратах.

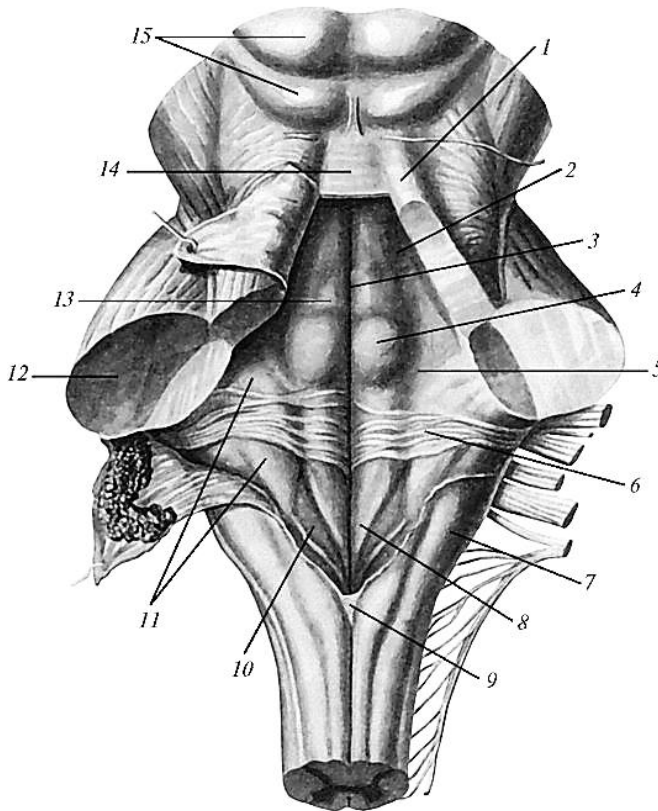
ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

- на планшетах продемонструвати структурні складові зовнішньої будови довгастого мозку та мосту;
- на планшетах продемонструвати структурні елементи зовнішньої та внутрішньої будови мозочку;
- намалювати схему будови пірамід та олив.

НАПИСАТИ ЛАТИНСЬКІ ТЕРМІНИ:

Латинські терміни (написати самостійно)	Українські терміни
	Головний мозок Стовбур головного мозку Довгастий мозок Міст Середній мозок Передня серединна щілина Піраміда довгастого мозку Перехрестя пірамід Передньобічна борозна Мостобульбарна борозна Задньобічна борозна Клиноподібний пучок Клиноподібний горбок Тонкий пучок Тонкий горбок Задня серединна борозна Нижня мозочкова ніжка Мостобульбарна борозна Міст Основна борозна Середня мозочкова ніжка Верхня мозочкова ніжка Верхній мозковий парус Покрив мосту (на поперечному розрізі) Основна частина мосту Мозочок

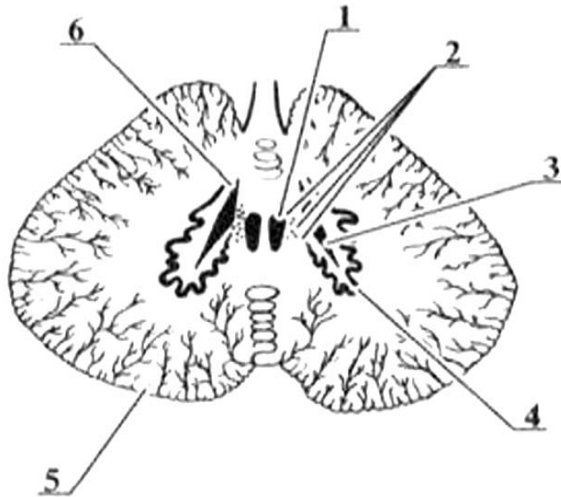
Півкулі мозочка
 Частки мозочку
 Черв'як мозочка
 Щілини мозочка
 Листки мозочка
 Клаптик
 Дерево життя
 Кора мозочка
 Зубчасте ядро
 Кіркоподібне ядро
 Кулясте ядро
 Ядро вершини
 Нижня мозочкові ніжка
 Середня мозочкові ніжка
 Верхня мозочкові ніжка

1.	
2.	
3.	
4.	
5.	
6.	
7.	
8.	

9.	
10.	
11.	
12.	
13.	
14.	
15.	

Рис. 1.3. Стовбур головного мозку. Вид зверху

1	
2	
3	
4	
5	
6	

Рис. 1.4. Ядра мозочка

Склад ніжок мозочка

Верхні ніжки	
Середні ніжки	
Нижні ніжки	

Матеріали для самоконтролю: Таблиці, схеми, малюнки, анатомічні препарати: довгастий мозок, міст, мозочок.

1.3. ВНУТРІШНЯ БУДОВА ДОВГАСТОГО МОЗКУ ТА МОСТУ. ЧЕТВЕРТИЙ ШЛУНОЧОК. РОМБОПОДІБНА ЯМКА ТА ТОПОГРАФІЯ ЯДЕР ЧЕРЕПНОМОЗКОВИХ НЕРВІВ.

Зміст теми: Довгастий мозок та його внутрішня будова. Ядра, що відносяться до складу сірої речовини довгастого мозку, їх функціональне значення. Структури білої речовини довгастого мозку. Четвертий шлуночок – визначення. Ромбоподібна ямка, її складові.

Розташування ядер черепно-мозкових нервів в дорзальній частині довгастого мозку та мосту. Сполучення четвертого шлуночка зі структурами головного та спинного мозку .

Теоретичні питання до заняття:

1. Довгастий мозок: сіра і біла речовина, будова, топографія.
2. Функціональне значення структур, що складають білу та сіру речовину довгастого мозку.
3. Сіра речовина мосту: будова, топографія , функціональне значення.
4. Біла речовина мосту: будова, топографія, функціональне значення.
5. Ромбоподібна ямка: утворення, межі, рельєф.
6. Загальний принцип проєкції ядер черепних нервів у межах ромбоподібної ямки.
7. Ядра черепних нервів, які розташовані в дорзальній частині довгастого мозку; їх функціональна характеристика.
8. Ядра черепних нервів, які розташовані в дорзальній частині моста; їх функціональна характеристика.
9. Четвертий шлуночок: розвиток, топографія, стінки.
10. Сполучення четвертого шлуночка з іншими структурами головного та спинного мозку .

Конкретні цілі:

- застосовувати анатомічну термінологію для опису структур ромбоподібної ямки;
- знати внутрішню будову довгастого мозку;
- розуміти функції ядер сірої речовини довгастого мозку, їх вплив на діяльність серцево-судинної, дихальної та інших систем організму;
- знати внутрішню будову мосту;
- розуміти чим утворена ромбоподібна ямка;
- демонструвати на планшеті та вологому препараті топографію ядер черепно-мозкових нервів.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

- на препараті продемонструвати структури сірої та білої речовини довгастого мозку;

- на препараті продемонструвати структури, що утворюють четвертий шлуночок і ромбоподібну ямку та являються їх складовими;
- намалювати схему проекції ядер черпних нервів у ромбоподібній ямці.

НАПИСАТИ ЛАТИНСЬКІ ТЕРМІНИ:

Латинські терміни (написати самостійно)	Українські терміни
	<p>Ромбоподібна ямка Серединна борозна Присереднє підвищення ромбоподібної ямки Мозкові смуги четвертого шлуночка Трикутник під'язикового нерва Трикутник блукаючого нерва Бічний закуток Присереднє підвищення ромбоподібної ямки Лицевий горбок Присінкове поле Покрив мосту Трапецієподібне тіло Рухове ядро трійчастого нерву Головне ядро трійчастого нерву Спинномозкове ядро трійчастого нерву Середньомозкове ядро трійчастого нерву Ядро відвідного нерву Ядро лицевого нерву Сльозове ядро Верхнє слиновидільне ядро Присінкові ядра Завиткові ядра Подвійне ядро Нижнє слиновидільне ядро Заднє ядро блукаючого нерву Ядро самотнього шляху Спинномозкове ядро додаткового нерва Ядро під'язикового нерву Верхній мозковий парус Нижній мозковий парус</p>

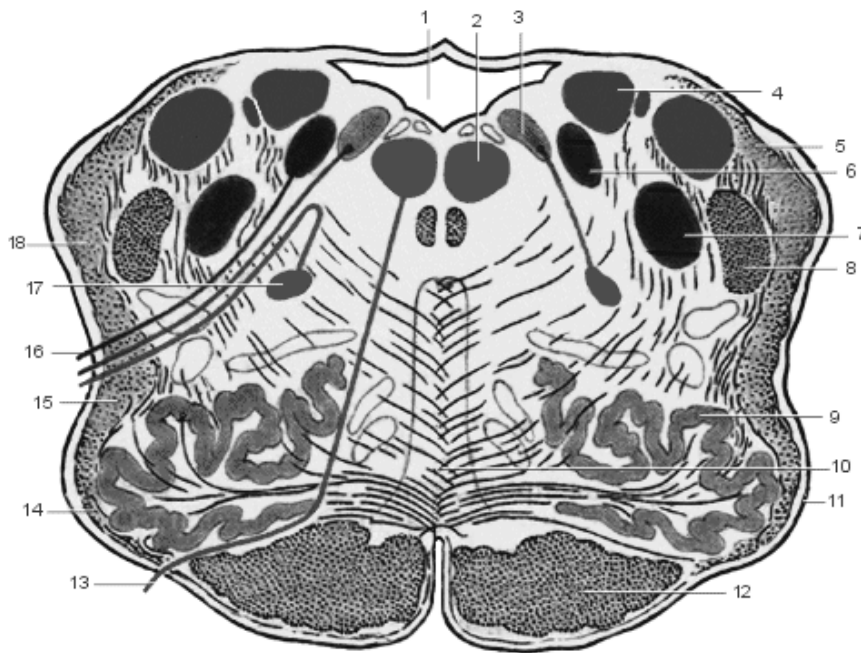

Рис. 1.5. Довгастий мозок

1.	
2.	
3.	
4.	
5.	
6.	
7.	
8.	
9.	
10.	
11.	
12.	
13.	
14.	
15.	
16.	
17.	
18.	

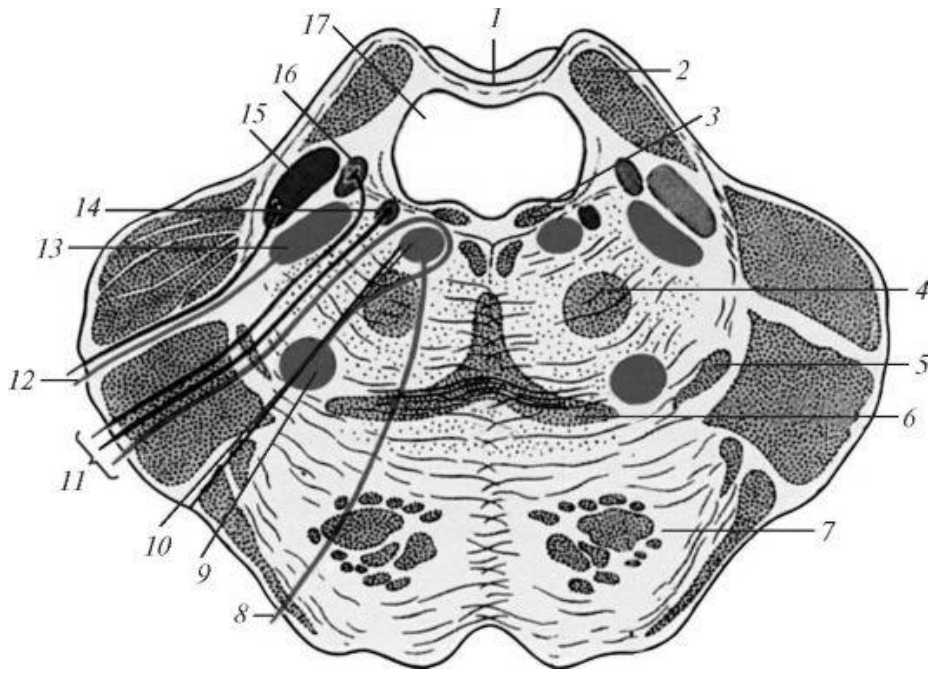

Рис. 1.6. Міст

1.	
2.	
3.	
4.	
5.	
6.	
7.	
8.	
9.	
10.	
11.	
12.	
13.	
14.	
15.	
16.	
17.	

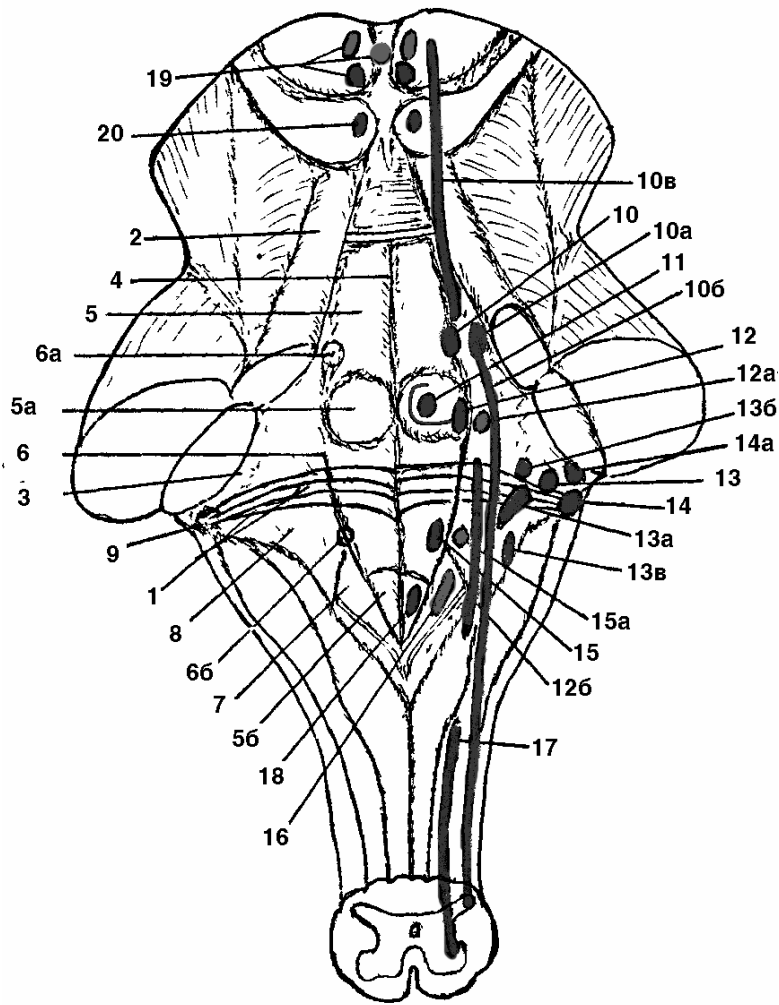

Рис. 1.7. Ромбоподібна ямка та топографія ядер черепномозкових нервів

1	
2	
3	
4	
5	
5a	
5б	
6	
6a	
6б	
7	
8	
9	
10	
10a	
10б	
10в	
11	

12	
12a	
12б	
13	
13a	
13б	
13в	
14	
14a	
15	
15a	
16	
17	
18	
19	
20	

Матеріали для самоконтролю: Таблиці, схеми, малюнки, анатомічні препарати: ромбоподібний мозок.

1.4.СЕРЕДНІЙ МОЗОК. ВОДОПРОВІД СЕРЕДНЬОГО МОЗКУ.

Зміст теми: Середній мозок, його частини. Пластина покривлі: зовнішня будова; внутрішня будова: сіра і біла речовина. Ніжки мозку, їх частини, внутрішня будова: сіра і біла речовина. Водопровід мозку.

Теоретичні питання до заняття:

1. Перешийок ромбоподібного мозку: його частини.
2. Середній мозок: розвиток, межі, зовнішня будова, частини: описати і продемонструвати на препаратах.
3. Середній мозок: покривля, сіра речовина, її функціональне значення, провідні шляхи.
4. Середній мозок: ніжки мозку, їх частини, межі.
5. Будова сірої і білої речовини середнього мозку; топографія провідних шляхів.
6. Стовбур головного мозку: характеристика ядер черепних нервів.
7. Ретикулярна формація: топографія, будова (основні ядра), зв'язки.
8. Функціональне значення ретикулярної формації.
9. Намалювати схему розподілу ядер сірої речовини на рівні верхнього горбка пластинки покривлі.
10. Намалювати схему розподілу ядер сірої речовини на рівні нижнього горбка пластинки покривлі.

Конкретні цілі:

- розуміти принцип будови середнього мозку;
- знати частини середнього мозку, їх межі;
- застосовувати анатомічну термінологію для опису структур білої та сірої речовини середнього мозку;
- знати, яким чином розташовані ядра сірої речовини середнього мозку;
- демонструвати на вологому препараті основні структури середнього мозку.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

- на планшетах та на вологому препараті продемонструвати структури середнього мозку;
- намалювати схему будови середнього мозку на рівні верхнього та нижнього горбка пластинки покривлі.

НАПИСАТИ ЛАТИНСЬКІ ТЕРМІНИ:

Латинські терміни (написати самостійно)	Українські терміни
	Середній мозок

	Покрівля середнього мозку Верхній горбок Нижній горбок Ручка верхнього горбка Ручка нижнього горбка Водопровід мозку Міжніжкова ямка Задня пронизана речовина Ніжка мозку Покрив середнього мозку Ядро окорухового нерву Додаткове ядро окорухового нерву Ядро блокового нерву Середньомозкове ядро трійчастого нерву Чорна речовина Основа ніжки мозку
--	--

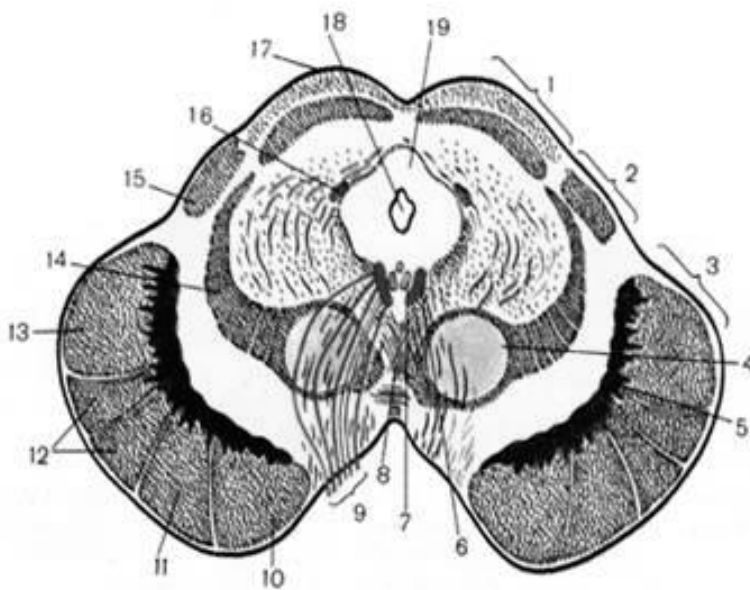

Рис. 1.8. Середній мозок

1.	
2.	
3.	
4.	
5.	
6.	

7.	
8.	
9.	
10.	
11.	
12.	
13.	
14.	
15.	
16.	
17.	
18.	
19.	

Рис. 1.8. Середній мозок

Матеріали для самоконтролю: Таблиці, схеми, малюнки, анатомічні препарати: середній мозок.

1.5. ПЕРЕДНІЙ МОЗОК. ПРОМІЖНИЙ МОЗОК. ІІІ ШЛУНОЧОК.

Зміст теми: Похідні переднього мозку: проміжний мозок, кінцевий мозок. Проміжний мозок: частини (таламус, епіталамус, метаталамус, гіпоталамус, субталамус). Таламус: зовнішня будова. Внутрішня будова: ядра і їх функції. Епіталамус: частини. Шишкоподібна залоза і її функції. Метаталамус: частини і їх функції. Гіпоталамус: його компоненти та ядра гіпоталамуса, їх функції. Гіпофіз, субталамус. Гіпоталамо-гіпофізарна система. Третій шлуночок: стінки, сполучення.

Теоретичні питання до заняття:

1. Передній мозок: його похідні, продемонструвати на препараті.
2. Проміжний мозок: частини (за міжнародною анатомічною номенклатурою): описати і продемонструвати на препаратах.
3. Проміжний мозок: частини (за філогенетичним розвитком) описати і продемонструвати на препаратах.
4. Таламічний мозок: частини, описати і продемонструвати на препаратах.
5. Таламус: зовнішня будова, описати і продемонструвати на препаратах; ядра таламуса, їх функціональне значення.
6. Метаталамус: частини, їх функціональне значення: описати і продемонструвати на препаратах.
7. Епіталамус: частини, їх функціональне значення: описати і продемонструвати на препаратах.
8. Шишкоподібна залоза: топографія, функції: описати і продемонструвати на препаратах.
9. Гіпоталамус: частини, зовнішня будова; описати і продемонструвати на препаратах.
10. Гіпофіз: топографія, частини, функції.
11. Гіпоталамус: ядра, їх топографія, функціональне значення. Гіпоталамо-гіпофізарна система.
12. Субталамус: частини, їх функціональне значення.
13. Третій шлуночок: розвиток, стінки, сполучення: описати і продемонструвати на препаратах..

Конкретні цілі:

- знати частини переднього мозку;
- розуміти зовнішню та внутрішню будову таламуса;
- застосовувати анатомічну термінологію для опису структур проміжного мозку;
- знати яким чином утворюється гіпоталамо-гіпофізарна система, її функції;
- розуміти будову третього шлуночка та його функціональне значення;

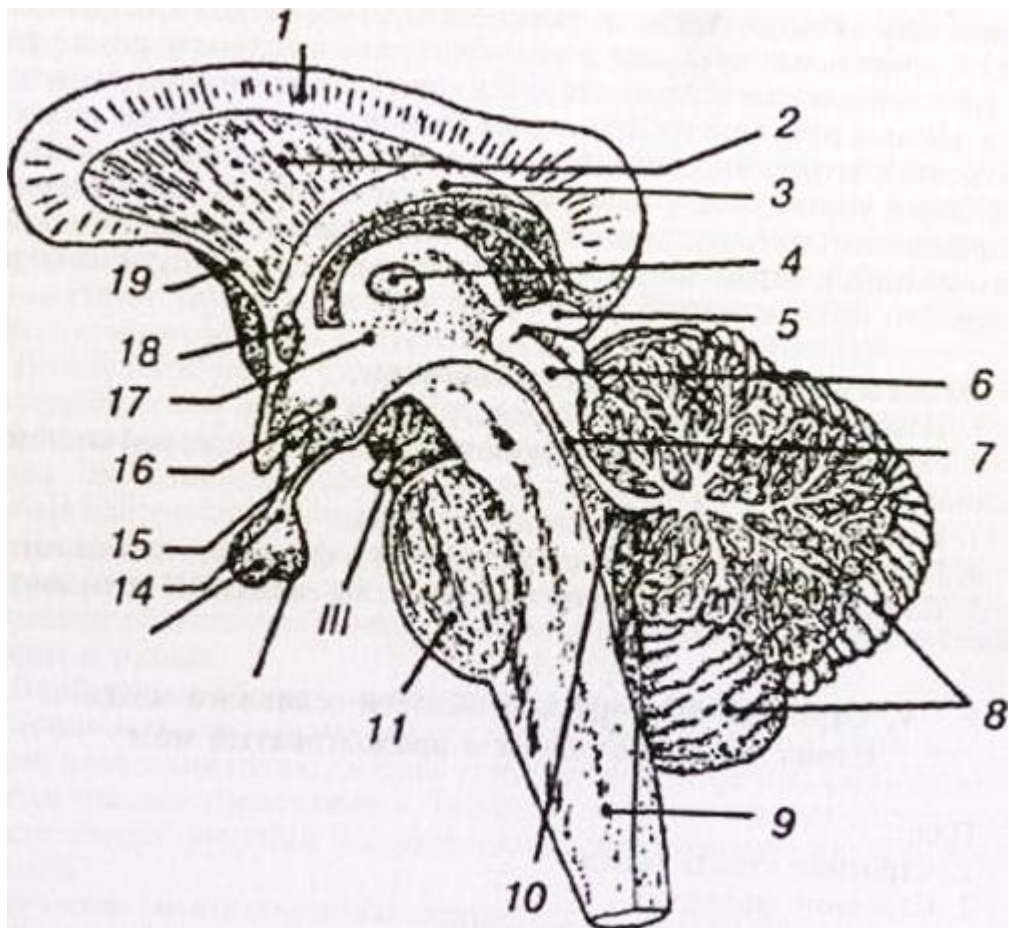
- демонструвати на планшеті та препараті основні структури проміжного мозку.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

- на препараті проміжного мозку продемонструвати його складові частини та їх структури;
- на планшеті та на препараті продемонструвати структури проміжного мозку та III шлуночка;
- намалювати схему будови гіпоталамуса.

НАПИСАТИ ЛАТИНСЬКІ ТЕРМІНИ:

Латинські терміни (написати самостійно)	Українські терміни
	Проміжний мозок Таламус Передній горбок таламуса Подушка таламуса Мозкова смуга таламуса Епіталамус Повідець Повідцевий трикутник Шишкоподібна залоза Метаталамус Бічне колінчасте тіло Присереднє колінчасте тіло Гіпоталамус Зорове перехрестя Зоровий шлях Сірий горб Лійка Сосочкове тіло Субталамус Третій шлуночок Стінки Міжшлуночковий отвір Отвір водопроводу мозку

1.	
2.	
3.	
4.	
5.	
6.	
7.	
8.	
9.	
10.	
11.	
12.	
13.	
14.	
15.	
16.	
17.	
18.	
19.	

Рис. 1.9.Проміжний мозок, стовбур головного мозку

Написати структури, що утворюють стінки третього шлуночка

Верхня	
Нижня	
Латеральні	
Передня	
Задня	

Матеріали для самоконтролю: Таблиці, схеми, малюнки, анатомічні препарати: проміжний мозок.

1.6. КІНЦЕВИЙ (ВЕЛИКИЙ) МОЗОК: ПІВКУЛІ І ЧАСТКИ, БОРОЗНИ ТА ЗВИВИНИ.

Зміст теми: Кінцевий мозок – визначення. Півкулі великого мозку. Борозни та звивини верхньобічної поверхні півкуль головного мозку. Борозни та звивини присередньої та нижньої поверхні півкуль головного мозку.

Конкретні цілі:

- розуміння принципу зовнішньої будови кінцевого мозку;
- знати межі часток півкуль великого мозку;
- застосовувати анатомічну термінологію для опису структур кінцевого мозку;
- демонструвати на півкулях основні борозни та звивини;
- розуміння розподілу функціональних зон сірої речовини кори великого мозку;
- застосовувати анатомічну термінологію для опису структурних компонентів кінцевого мозку;

Теоретичні питання до заняття:

1. Кінцевий (великий) мозок: частини, описати і продемонструвати на препаратах.
2. Півкулі великого мозку: поверхні, частки, їх межі: описати і продемонструвати на препаратах.
3. Рельєф (борозни та звивини) верхньобічної поверхні півкуль головного мозку: описати і продемонструвати на препараті.
4. Рельєф (борозни та звивини) присередньої поверхні півкуль головного мозку: описати і продемонструвати на препараті.
5. Рельєф (борозни та звивини) нижньої поверхні півкуль головного мозку: описати і продемонструвати на препараті.
6. Рельєф лобової частки: описати і продемонструвати на препаратах.
7. Рельєф тім'яної частки: описати і продемонструвати на препаратах.
8. Рельєф скроневої частки: описати і продемонструвати на препаратах.
9. Рельєф потиличної частки: описати і продемонструвати на препаратах.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

- на планшетах та препараті вміти продемонструвати межі часток півкуль великого мозку;
- на планшетах та препараті продемонструвати борозни та звивини півкуль кінцевого мозку;

НАПИСАТИ ЛАТИНСЬКІ ТЕРМІНИ:

Латинські терміни (написати самостійно)	Українські терміни
---	--------------------

	Поздовжня щілина великого мозку Бічна ямка великого мозку Лобова частка Тім'яна частка Сконева частка Потилична частка Острівець Центральна борозна Бічна борозна Передцентральна борозна Передцентральна звивина Верхня лобова борозна Нижня лобова борозна Верхня лобова звивина Середня лобова звивина Нижня лобова звивина Зацентральна борозна Зацентральна звивина Верхня тім'яна часточка Внутрішньотім'яна борозна Нижня тім'яна часточка Кутова звивина Надкрайова звивина Верхня сконева борозна Нижня сконева борозна Верхня сконева звивина Середня сконева звивина Нижня сконева звивина Поперечні скроневі звивини Острівець Звивини острівця Борозна мозолистого тіла Борозна пояса Поясна звивина Перешійок поясної звивини Морськочоникова борозна Приморськочоникова звивина Гачок Прицентральна борозна Прицентральна часточка Передклин Тім'яно-потилична борозна Клин Острогова борозна
--	---

	<p>Язикова звивина Обхідна борозна Присередня потилично-скронева звивина Потилично-скронева борозна Бічна потилично-скронева звивина Пряма звивина Нюхова борозна Очноямкові борозни Очноямкові звивини Мозолисте тіло - Дзьоб - Коліно - Стовбур - Валик Кінцева пластинка Перадня спайка Прозора перегородка Склепіння - стовп - тіло - ніжка Нюхова цибулина Нюховий шлях Нюховий трикутник Передня пронизана речовина</p>
--	---

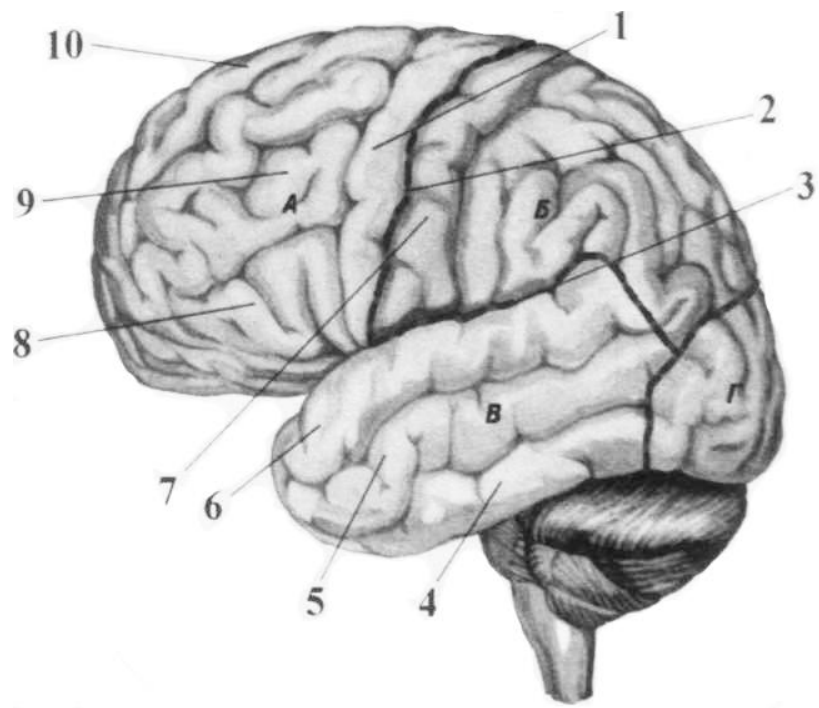

Рис.1.10. Борозни та звивини верхньобічної поверхні півкуль головного мозку

1.	
2.	
3.	
4.	
5.	
6.	
7.	
8.	
9.	
10.	

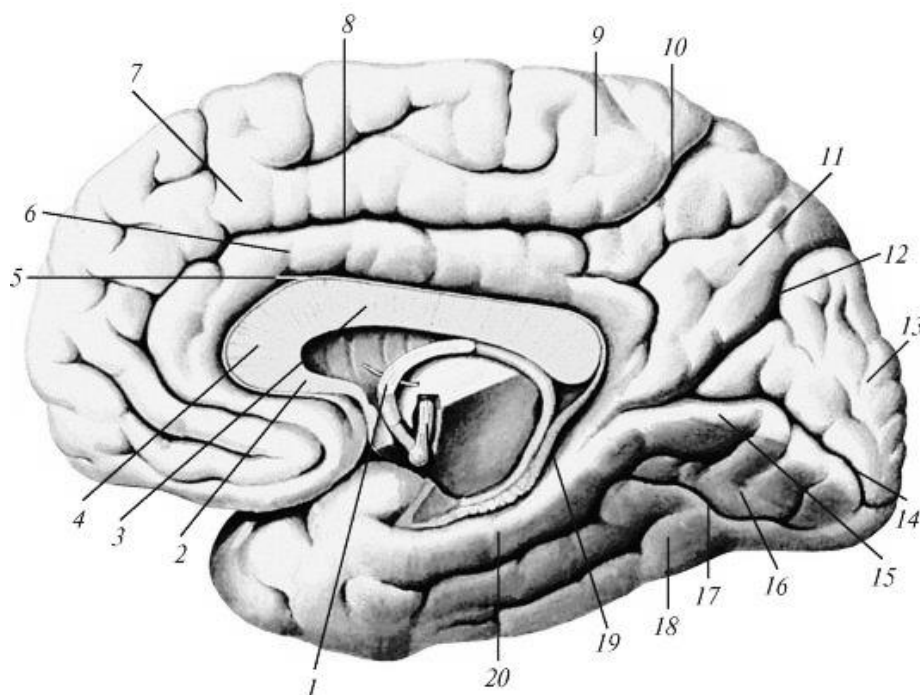

Рис. 1.11. Борозни та звивини присередньої та нижньої поверхні півкуль головного мозку.

1.	
2.	
3.	
4.	
5.	
6.	
7.	
8.	
9.	
10.	

11.	
12.	
13.	
14.	
15.	
16.	
17.	
18.	
19.	
20.	

Матеріали для самоконтролю: Таблиці, схеми, малюнки, анатомічні препарати: кінцевий мозок, півкулі.

1.7.БУДОВА КОРИ І ЛОКАЛІЗАЦІЯ ФУНКЦІЙ.

Зміст теми: Кінцевий мозок – визначення. Плащ. Кора великого мозку: цито- і мієлоархитектоніка кори. Роботи Беца В.О. Морфологічні основи динамічної локалізації функцій в корі півкуль великого мозку.

Конкретні цілі:

- розуміння принципу зовнішньої будови кінцевого мозку;
- застосовувати анатомічну термінологію для опису структур кінцевого мозку;
- розуміння розподілу функціональних зон сірої речовини кори великого мозку;
- знати на яких принципах будується формування першої та другої сигнальної системи;
- розуміти принцип домінанти;
- знати розподіл коркових кінців аналізаторів відносно до звивин та часток півкуль великого мозку;
- демонструвати на вологому препараті кінцевого мозку розподіл ядер рухових та чутливих аналізаторів.

Теоретичні питання до заняття:

1. Цитархітектоніка та мієлоархітектоніка. Корковий кінець аналізатору - визначення.
2. Коркові центри аналізатору загальної, пропріоцептивної чутливості та руху.
3. Коркові центри аналізаторів мови.
4. Корковий кінець аналізатору праксії, стереогнозії.
5. Коркові центри аналізаторів зору, слуху, нюху та смаку.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

- намалювати схему розподілу коркових кінців аналізаторів на верхньобічної поверхні півкуль головного мозку;
- намалювати схему розподілу коркових кінців аналізаторів на присередньої та нижньої поверхні півкуль головного мозку.

НАПИСАТИ ЛАТИНСЬКІ ТЕРМІНИ:

Латинські терміни (написати самостійно)	Українські терміни
	Поздовжня щілина великого мозку Бічна ямка великого мозку Лобова частка Тім'яна частка Скронева частка

	Потилічна частка Острівець Центральна борозна Бічна борозна Передцентральна борозна Передцентральна звивина Верхня лобова борозна Нижня лобова борозна Верхня лобова звивина Середня лобова звивина Нижня лобова звивина Зацентральна борозна Зацентральна звивина Верхня тім'яна часточка Внутрішньотім'яна борозна Нижня тім'яна часточка Кутова звивина Надкрайова звивина Верхня скронева борозна Нижня скронева борозна Верхня скронева звивина Середня скронева звивина Нижня скронева звивина Поперечні скроневі звивини Острівець Звивини острівця Борозна мозолистого тіла Борозна пояса Поясна звивина Перешийок поясної звивини Морськоконикова борозна Приморськоконикова звивина Гачок Прицентральна борозна Прицентральна часточка Передклин Тім'яно-потилічна борозна Клин Острогова борозна Язикова звивина Обхідна борозна Присередня потилічно-скронева звивина Потилічно-скронева борозна
--	--

	Бічна потилично-скронева звивина Пряма звивина Нюхова борозна Очноямкові борозни Очноямкові звивини Мозолисте тіло - Дзьоб - Коліно - Стівбур - Валик Кінцева пластинка Перадня спайка Прозора перегородка Склепіння - стовп - тіло - ніжка Нюхова цибулина Нюховий шлях Нюховий трикутник Передня пронизана речовина
--	---

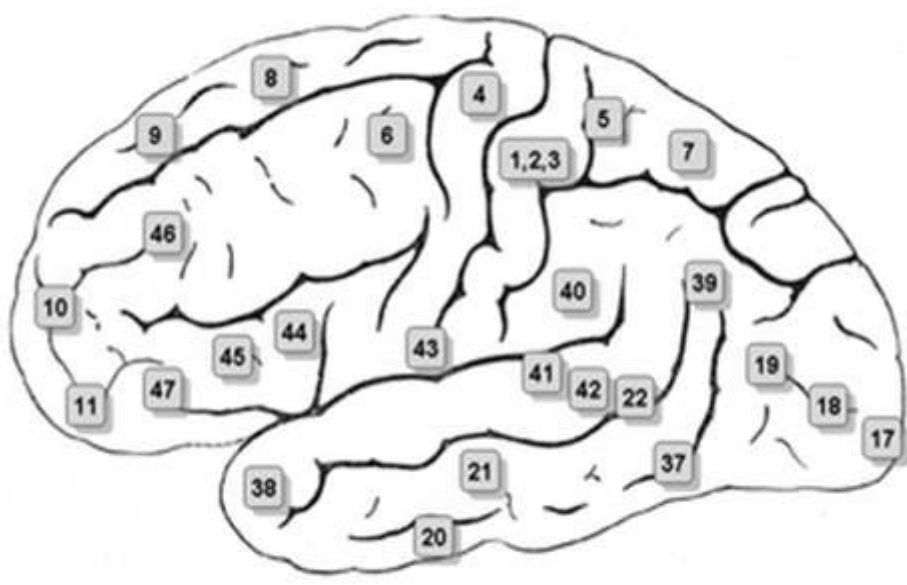

Рис. 1.12. Розподіл коркових кінців аналізаторів на верхньобічній поверхні півкуль головного мозку

1.	
2.	

3.	
4.	
5.	
6.	
7.	
8.	
9.	
10.	
11.	
12.	
13.	
14.	
15.	
16.	
17.	
18.	
19.	
20.	
21.	
22.	
23.	
24.	
25.	
26.	

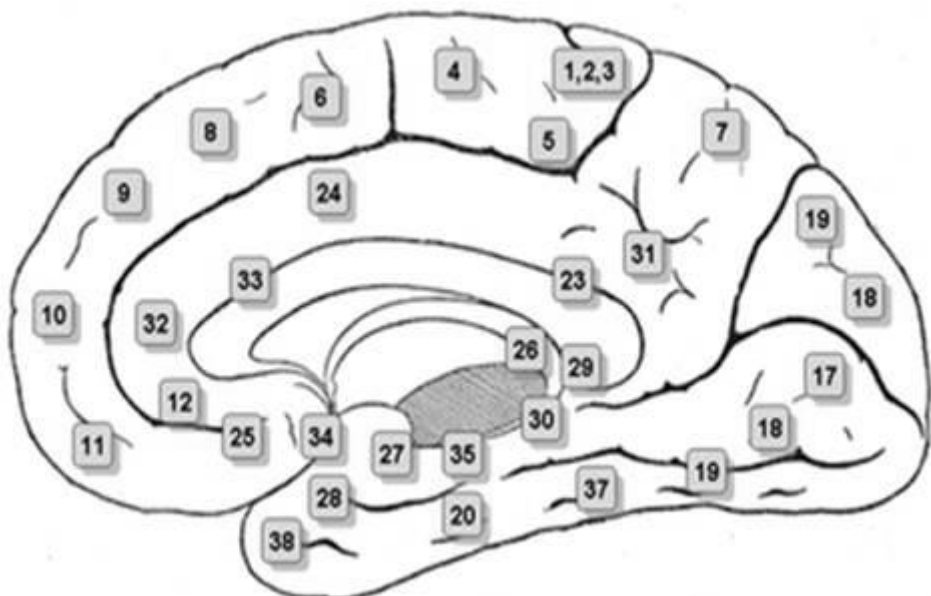
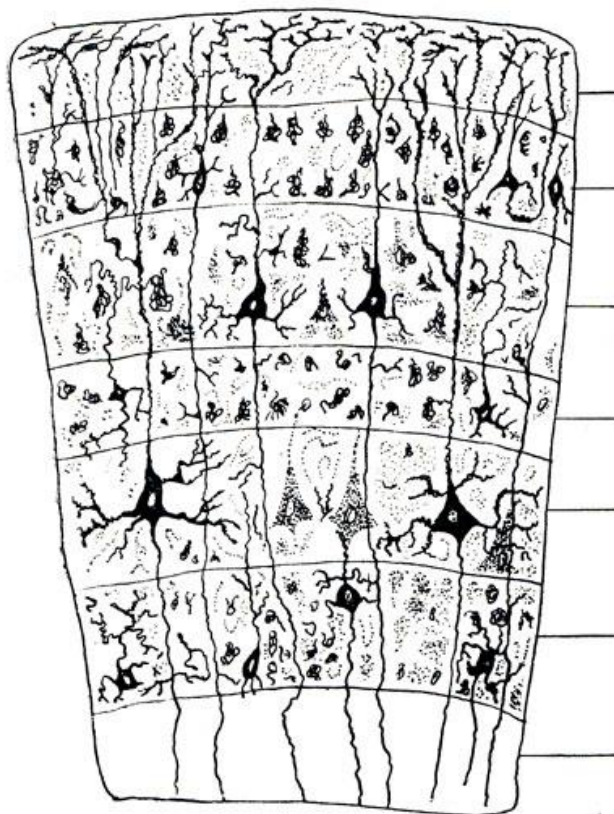

Рис. 1.13. Розподіл коркових кінців аналізаторів на присередньої та нижньої поверхні півкуль головного мозку

1.	
----	--

2.	
3.	
4.	
5.	
6.	
7.	
8.	
9.	
10.	
11.	
12.	
13.	
14.	
15.	
16.	
17.	
18.	
19.	
20.	
21.	
22.	
23.	
24.	
25.	
26.	
27.	
28.	
29.	
30.	
31.	
32.	

1.	
2.	
3.	
4.	
5.	
6.	
7.	

Рис. 1.14. Будова кори головного мозку

Матеріали для самоконтролю: Таблиці, схеми, малюнки, анатомічні препарати: кінцевий мозок, півкулі.

1.8. ВНУТРІШНЯ БУДОВА КІНЦЕВОГО МОЗКУ: БАЗАЛЬНІ ЯДРА І БІЛА РЕЧОВИНА, БОКОВІ ШЛУНОЧКИ.

Зміст теми: Смугасте тіло – визначення, складові частини, топографія, функції. Огорожа та мигдалеподібне тіло: топографія, функції. Класифікація волокон білої речовини. Розподіл білої речовини в півкулях головного мозку. Бічнішлуночки: розвиток, частини, топографія, стінки, сполучення.

Конкретні цілі:

- Розуміння принципу внутрішньої будови кінцевого мозку;
- Розуміння складових частин смугастого тіла та їх функції;
- Застосовувати анатомічну термінологію для опису складових структур базальних ядер, білої речовини, бокових шлуночків;
- Знати будову боковихшлуночківкінцевого мозку, їх функції;
- Демонструвати на вологому препараті головного мозку базальні ядра, стінки бокових шлуночків.

Теоретичні питання до заняття:

1. Мозолисте тіло, його топографія, частини, функціональне значення: описати і продемонструвати на препараті.
2. Склепіння: його топографія, частини, функціональне значення: описати і продемонструвати на препараті.
3. Нюховий мозок: частини, їх компоненти, функціональне значення: описати і продемонструвати на препараті.
4. Базальні ядра: топографія, частини, функціональне значення: описати і продемонструвати на препараті.
5. Смугасте тіло: топографія, частини, функціональне значення: описати і продемонструвати на препараті.
6. Лімбічна система: компоненти, функціональне значення.
7. Бічні шлуночки: розвиток, частини, топографія, стінки, сполучення: описати і продемонструвати на препараті.
8. Передній ріг бічного шлуночка: топографія, стінки, сполучення: описати і продемонструвати на препараті.
9. Задній ріг бічного шлуночка: топографія, стінки, сполучення: описати і продемонструвати на препараті.
10. Нижній ріг бічного шлуночка: топографія, стінки, сполучення: описати і продемонструвати на препараті.
11. Центральна частина бічного шлуночка: топографія, стінки, сполучення: описати і продемонструвати на препараті.
12. Біла речовина півкуль великого мозку: класифікація волокон, функціональне значення.
13. Біла речовина півкуль великого мозку: асоціативні волокна, їх пучки, топографія, функціональне значення.
14. Біла речовина півкуль великого мозку: комісуральні волокна, їх

функціональне значення.

15. Біла речовина півкуль великого мозку: проєкційні волокна, класифікація, функціональне значення.

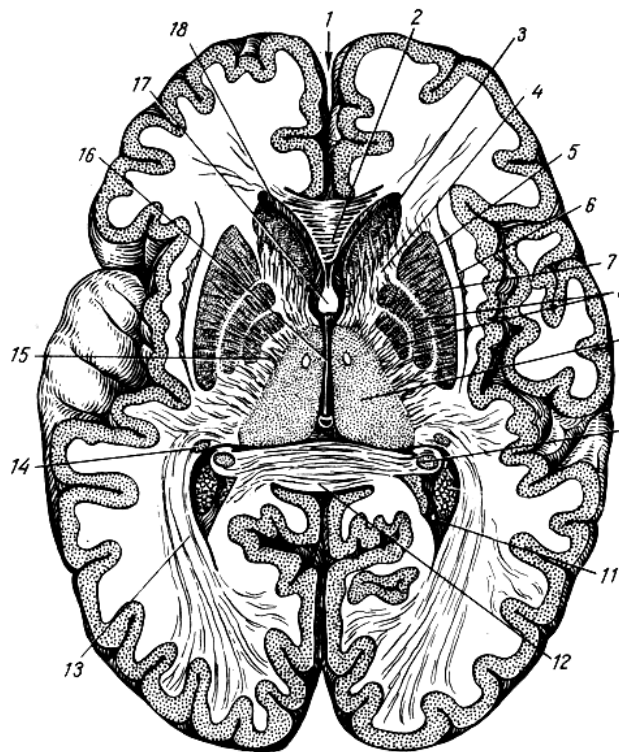
16. Біла речовина півкуль великого мозку: внутрішня капсула, її топографія, частини, провідні шляхи, що проходять в кожній частині..

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

- на планшетах та препаратах продемонструвати базальні ядра, бокові шлуночки;
- намалювати схему розподілу провідних шляхів внутрішньої капсули.

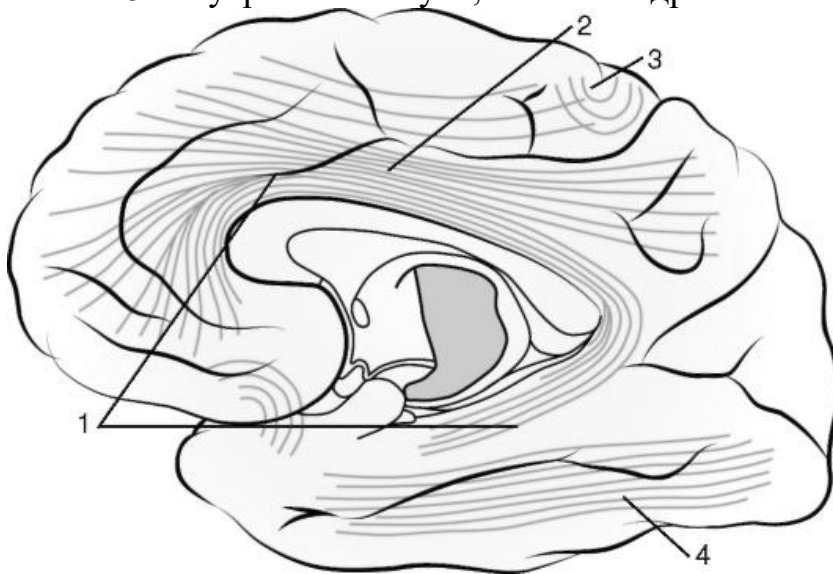
НАПИСАТИ ЛАТИНСЬКІ ТЕРМІНИ:

Латинські терміни (написати самостійно)	Українські терміни
	Основні ядра Смугасте тіло Хвостате ядро <ul style="list-style-type: none">- Голова- Тіло- Хвіст Сочевицеподібне ядро Лушпина Бічна бліда куля Присередня бліда куля Огорожа Бічні шлуночки Центральна частина Передній (Лобовий) ріг бічного шлуночка Стінки переднього рогу Задній (Потиличний) ріг Нижній (Скроневий) Морський коник Міжшлуночковий отвір Зовнішня капсула кінцевого мозку Внутрішня капсула кінцевого мозку <ul style="list-style-type: none">- Передня ніжка- Коліно- Задня ніжка

1	
2	
3	
4	
5	
6	
7	
8	
9	
10	
11	
12	
13	
14	
15	
16	
17	
18	

Рис. 1.15. Внутрішня капсула, базальні ядра

1	
2	
3	
4	

Рис. 1.16. Біла речовина півкуль великого мозку: асоціативні волокна

Матеріали для самоконтролю: Таблиці, схеми, малюнки, анатомічні препарати: кінцевий мозок.

1.9.ПРОВІДНІ ШЛЯХИ ЦЕНТРАЛЬНОЇ НЕРВОВОЇ СИСТЕМИ

Зміст теми: Провідні шляхи - визначення. Анатомо-функціональна класифікація провідних шляхів центральної нервової системи: асоціативні шляхи (короткі і довгі), комісуральні шляхи, проекційні шляхи (висхідні і низхідні). Висхідні (аферентні) провідні шляхи: екстероцептивні, пропріоцептивні, інтероцептивні. Низхідні (еферентні) провідні шляхи: пірамідні, екстрапірамідні, кірково-мостові. Пірамідна рухова система (центри, провідні шляхи). Екстрапірамідна система (центри, провідні шляхи).

Конкретні цілі:

- застосовувати анатомічну термінологію для опису провідних шляхів та їх ланок;
- розуміти закономірності будови аферентних провідних шляхів;
- розуміти закономірності будови еферентних провідних шляхів.

Теоретичні питання до заняття:

1. Провідні шляхи ЦНС: визначення, класифікація
2. Соматосенсорні шляхи свідомої чутливості: шлях епікритичної чутливості. (свідомої пропріоцептивної чутливості).
3. Соматосенсорні шляхи свідомої чутливості: шлях протопатичної чутливості (больової і температурної чутливості).
4. Соматосенсорні шляхи свідомої чутливості:: шлях протопатичної чутливості (тактильної чутливості).
5. Соматосенсорні шляхи свідомої чутливості: шлях больової, температурної, тактильної та свідомої пропріоцептивної чутливості від голови та шиї.
6. Соматосенсорні шляхи несвідомої чутливості (пропріоцептивної чутливості мозочкового напрямку).
7. Низхідні провідні шляхи: класифікація.
8. Пірамідні шляхи: кірково-спинномозковий шлях.
9. Пірамідні шляхи: кірково-ядерний шлях.
10. Екстрапірамідна рухова система: центри, функції.
11. Провідні шляхи екстрапірамідної рухової системи

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

- намалювати схему провідного шляху пропріоцептивної чутливості коркового напрямку;
- намалювати схему провідного шляхів пропріоцептивної чутливості мозочкового напрямку.
- намалювати схему кірково-спинномозкового шляху;
- намалювати схему кірково-ядерного шляху;
- намалювати схему кірково-мостового та мосто-мозочкового шляхів.

НАПИСАТИ ЛАТИНСЬКІ ТЕРМІНИ:

Латинські терміни (написати самостійно)	Українські терміни
	Спинномозковий вузол Присередня петля Трійчаста петля Спинальна петля Спино-цибулинний шлях Спино-таламічний шлях Спино-мозочковий шлях кірково-спинномозковий шлях. кірково-ядерний шлях. Мозочково-червоноядерно-спинномозковий шлях Кірково-мостовий шлях

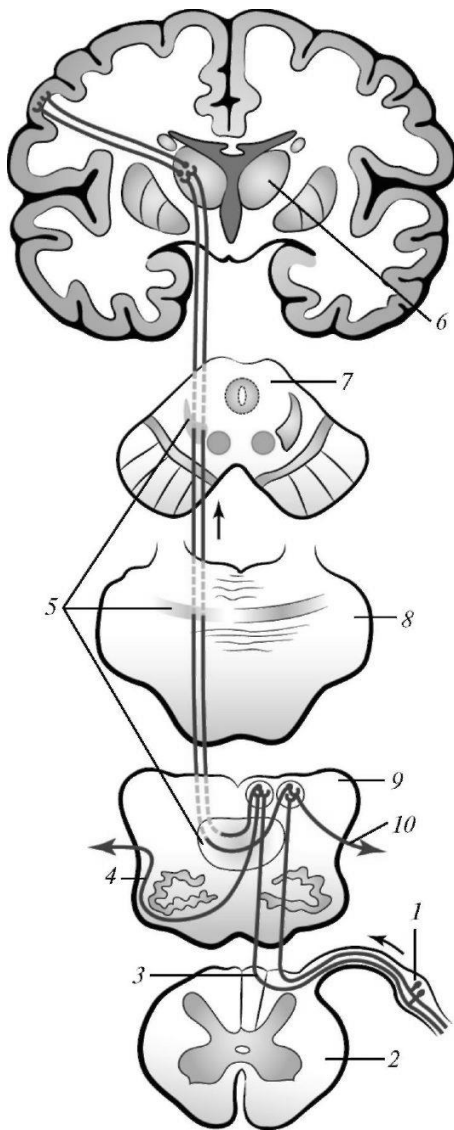

Рис. 1.17.Провідний шлях проприоцептивної чутливості коркового напрямку

1.	
2.	
3.	
4.	
5.	
6.	
7.	
8.	
9.	
10.	

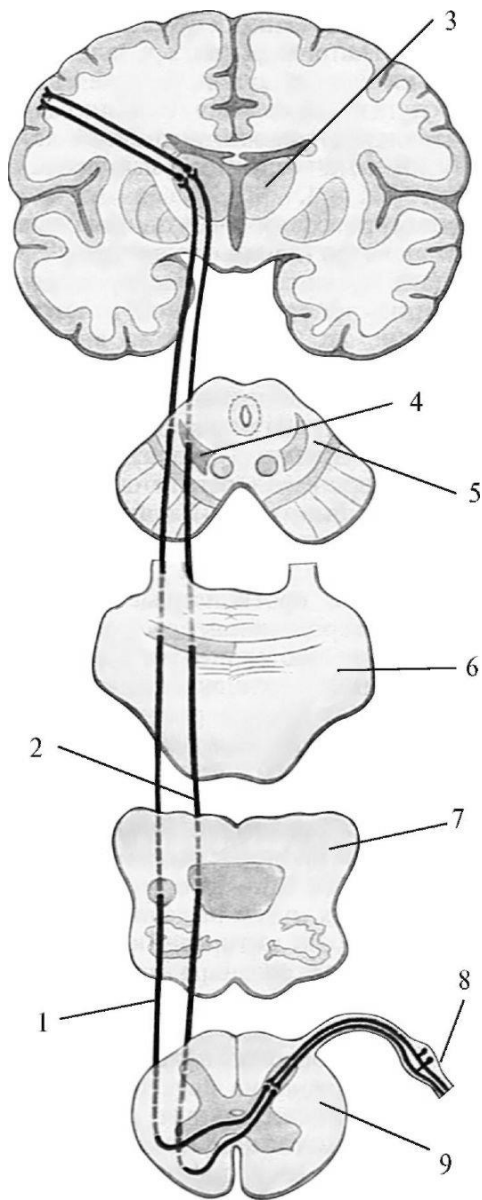

Рис. 1.18. Соматосенсорні шляхи свідомої чутливості: шлях больової, температурної та тактильної чутливості

1.	
2.	
3.	
4.	
5.	
6.	
7.	
8.	
9.	

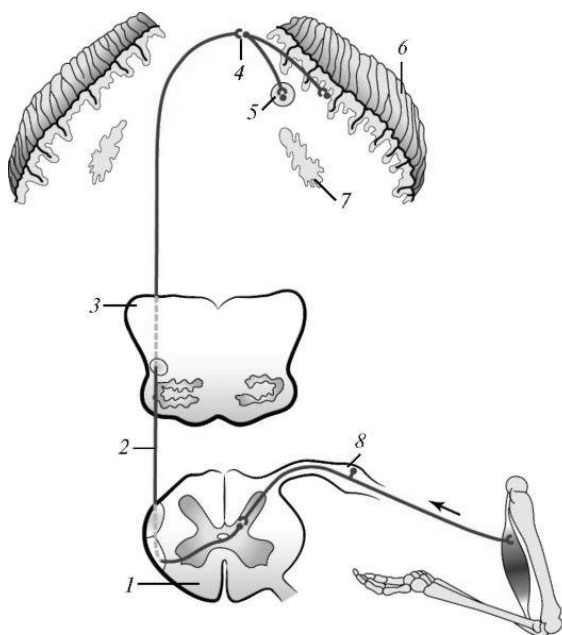

Рис. 1.19.Провідний шлях проприоцептивної чутливості мозочкового напрямку

1.	
2.	
3.	
4.	
5.	
6.	
7.	

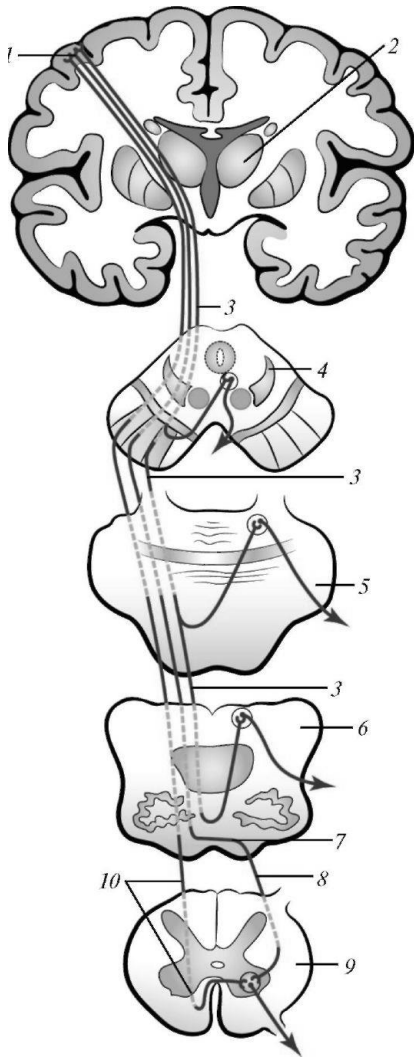

Рис. 1.20. Пірамідні шляхи.

1.	
2.	
3.	
4.	
5.	
6.	
7.	
8.	
9.	
10.	

Матеріали для самоконтролю:Таблиці, схеми, малюнки.

1.10.ОБОЛОНКИ ГОЛОВНОГО ТА СПИННОГО МОЗКУ. ЦИРКУЛЯЦІЯ СПИНОМОЗКОВОЇ РІДИНИ. РЕНТГЕНОАНАТОМІЯ, ТОПОГРАФІЯ, РОЗВИТОК, ВІКОВІ ТА СТАТЕВІ ОСОБЛИВОСТІ ТА ВАДИ РОЗВИТКУ СПИННОГО ТА ГОЛОВНОГО МОЗКУ.

Зміст теми: Оболонки спинного мозку. Міжоболонкові простори і їх вміст. Оболонки головного мозку. Особливості будови твердої оболонки головного мозку. Відростки твердої оболонки головного мозку, їх топографія. Пазухи твердої оболонки головного мозку. Міжоболонкові простори головного мозку і їх вміст. Утворення і шляхи циркуляції спинномозкової рідини.

Конкретні цілі:

- розуміння принципу розподілу оболонок головного та спинного мозку;
- розуміння циркуляції спинномозкової рідини;
- знати рентгеноанатомію, топографію, розвиток, вікові та статеві особливості цнс;
- розуміти анатомічні передумови виникнення вад розвитку спинного та головного мозку;
- демонструвати на планшетах та вологих препаратах оболонок мозку основні структури;
- використовувати міжнародну анатомічну номенклатуру для опису структур.

Теоретичні питання до заняття:

1. Оболонки головного мозку: назвати, описати і продемонструвати на препаратах
2. Відмінності між твердою оболонкою головного і спинного мозку.
3. Тверда оболонка головного мозку та її відростки, описати і продемонструвати на препаратах.
4. Тверда оболонка головного мозку: синуси, їх топографія, описати і продемонструвати на препаратах.
5. Джерела поступлення венозної крові до синусів твердої оболонки головного мозку.
6. Шляхи відтоку венозної крові із синусів твердої оболонки головного мозку.
7. Оболонки головного мозку: між оболонкові простори, їх вміст.
8. Утворення і відтік спинномозкової рідини.
9. Підпаутинний простір: утворення, цистерни, сполучення..
10. Оболонки спинного мозку, простори між ними, їх вміст.
11. Фіксуючий апарат спинного мозку: утворення, топографія.
12. Рентгенанатомія головного мозку

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

- на черепі продемонструвати місця прикріплення венозних синусів твердої мозкової оболонки;
- намалювати схему циркуляції спино-мозкової рідини та схему синусів твердої мозкової оболонки.

НАПИСАТИ ЛАТИНСЬКІ ТЕРМІНИ:

Латинські терміни (написати самостійно)	Українські терміни
	Спинномозкова тверда оболонка Тверда оболонка головного мозку Серп великого мозку Серп мозочка Намет мозочка Діафрагма сідла Пазухи твердої оболонки <ul style="list-style-type: none">- Верхня стрілова пазуха- Нижня стрілова пазуха- Пряма пазуха- Потилична пазуха- Поперечна пазуха- Стік пазух- Сигмоподібна пазуха- Печериста пазуха- Клино-кам'яна пазуха- Верхня кам'яниста пазуха- Нижня кам'яниста пазуха Павутинна оболонка головного мозку Спинномозкова павутинна оболонка М'яка оболонка головного мозку Спинномозкова м'яка оболонка

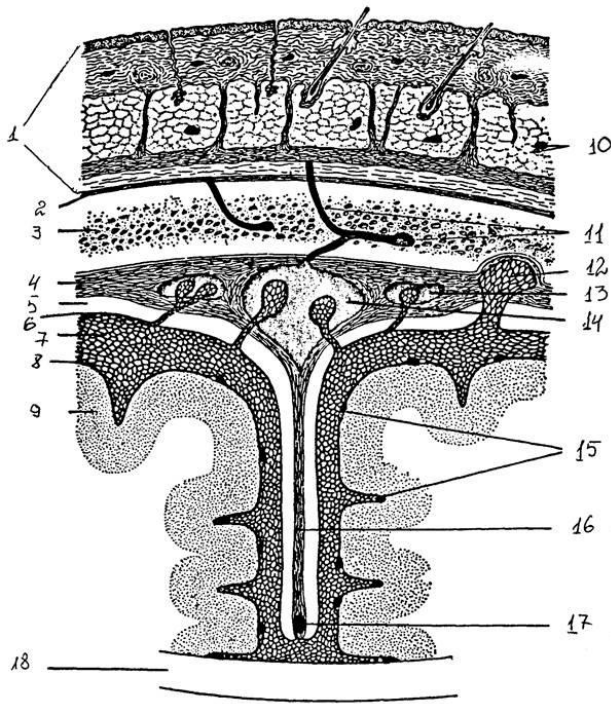

Рис. 1.21. Оболонки головного мозку

1.	
2.	
3.	
4.	
5.	
6.	
7.	
8.	
9.	
10.	
11.	
12.	
13.	
14.	
15.	
16.	
17.	
18.	

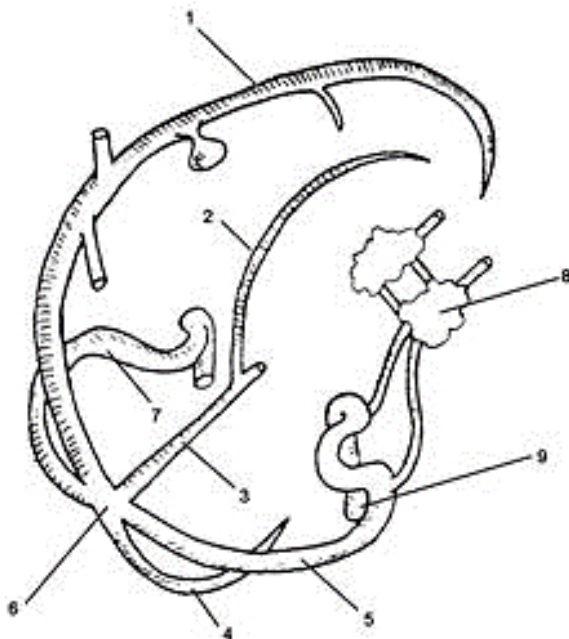

Рис. 1.22. Пазухи твердої оболонки

1.	
2.	
3.	
4.	
5.	
6.	
7.	
8.	
9.	

Матеріали для самоконтролю: Таблиці, схеми, малюнки, рентгенограмми головного мозку, анатомічні препарати: оболонки головного та спинного мозку.

ТЕМА 2: АВТОНОМНА НЕРВОВА СИСТЕМА. ЧЕРЕПНІ НЕРВИ.

2.1. КЛАСИФІКАЦІЯ, ПРИНЦИП БУДОВИ ЦЕНТРАЛЬНОЇ ТА ПЕРИФЕРІЙНОЇ ЧАСТИНИ, РЕФЛЕКТОРНА ДУГА.

Зміст теми: Загальні закономірності будови і функції автономної частини периферійної нервової системи (вегетативної нервової системи). Морфологічні відмінності будови соматичної нервової системи і вегетативної нервової системи. Морфологічні відмінності будови рефлекторної дуги соматичної нервової системи і вегетативної нервової системи. Симпатична і парасимпатична частини вегетативної нервової системи: морфологічні, функціональні відмінності, об'єкти інервації. Центри вегетативної нервової системи в головному і спинному мозку. Периферійний відділ вегетативної нервової системи: вегетативні вузли, нерви, вегетативні сплетення. Класифікація вегетативних вузлів, їх топографія, передвузлові і завузлові нервові волокна.

Конкретні цілі:

- застосовувати анатомічну термінологію для опису структур симпатичної нервової системи;
- вміти демонструвати на таблицях центри симпатичної та парасимпатичної нервової системи;
- розуміти принцип будови вегетативної нервової системи;
- розуміти морфологічні та функціональні відмінності симпатичної та парасимпатичної системи від соматичної.

Теоретичні питання до заняття:

1. Автономна частина периферійної нервової системи (вегетативна нервова система): частини, функції, об'єкти інервації.
2. Відмінності між соматичною нервовою системою і вегетативною нервовою системою.
3. Морфологічні відмінності рефлекторної дуги автономної частини периферійної нервової системи (вегетативної нервової системи).
4. Морфологічні відмінності між симпатичною і парасимпатичною частинами автономної частини периферійної нервової системи (вегетативної нервової системи).
5. Вегетативна нервова система: центральний відділ, його класифікація, топографія, утворення.
6. Вегетативна нервова система: периферійний відділ, його компоненти.
7. Вегетативні вузли: класифікація, будова, топографія, відмін від чутливих вузлів.
8. Симпатичний стовбур: топографія, відділи, вузли, їх з'єднання.
9. Сполучні білі гілки: утворення, топографія.
10. Сполучні сірі гілки: утворення, топографія.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

- намалювати схему симпатичної рефлекторної дуги;
- відпрепарувати шийну частину симпатичного стовбуру;
- знайти на вологих препаратах структури симпатичного стовбуру.

НАПИСАТИ ЛАТИНСЬКІ ТЕРМІНИ:

Латинські терміни (написати самостійно)	Українські терміни
	Симпатичний стовбур Вузли симпатичного стовбура Міжвузлові гілки симпатичного стовбура Великий нутрощевий нерв Малий нутрощевий нерв Черевне сплетення Черевний вузол Аортонирковий вузол Верхній брижовий вузол

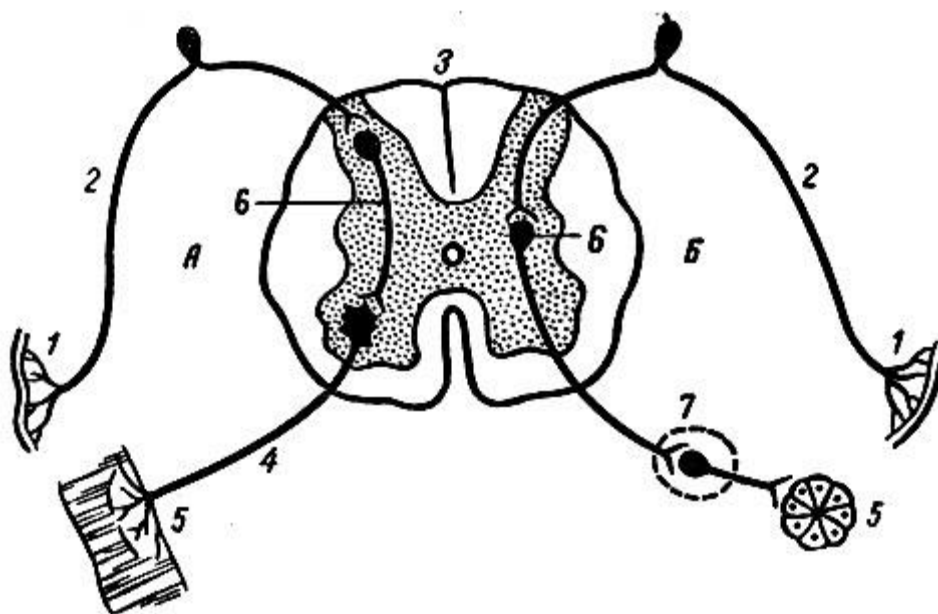

Рис. 2.1. Соматична та автономна рефлекторна дуга

	А) соматична	Б) автономна
1		
2		
3		
4		
5		
6		

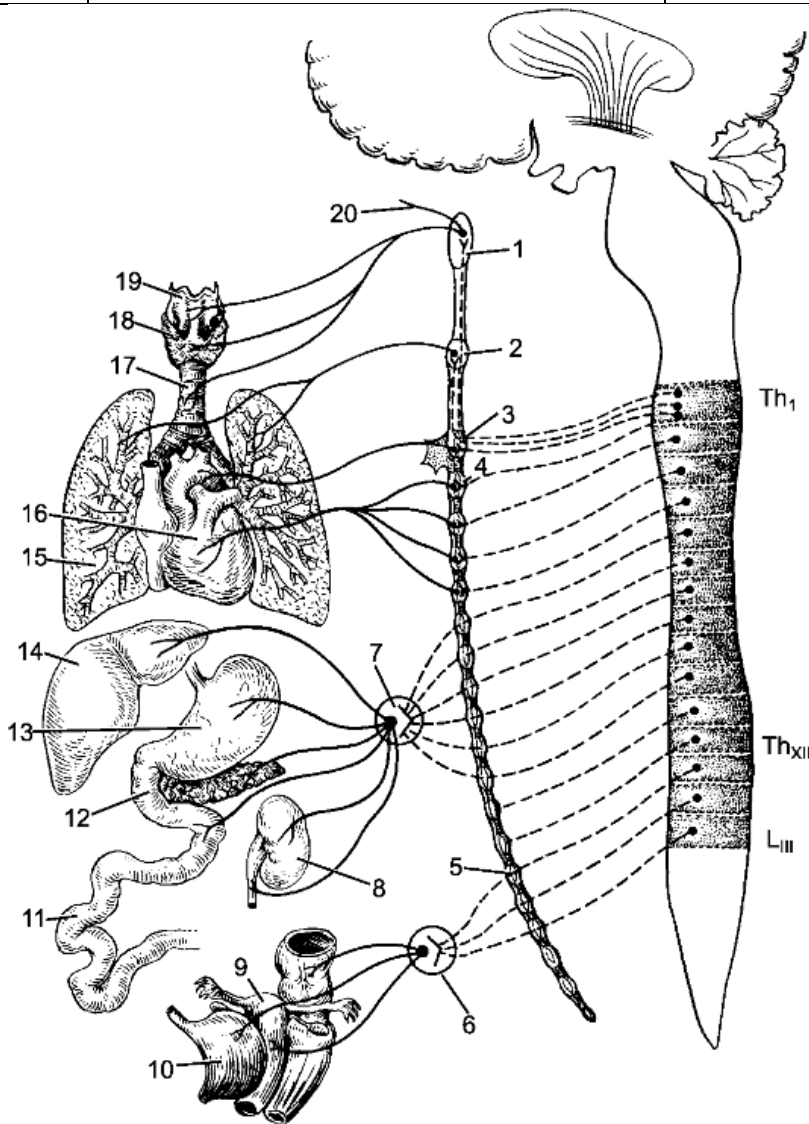

Рис. 2.2. Симпатичний стовбур

1.	
2.	
3.	
4.	
5.	
6.	
7.	
8.	
9.	
10.	
11.	
12.	
13.	
14.	
15.	

16.	
17.	
18.	
19.	
20.	

Матеріали для самоконтролю: Таблиці, схеми, малюнки, анатомічні препарати: труп з відпрепарованими вегетативними нервами.

2.2. ТРІЙЧАСТИЙ НЕРВ (V). ОЧНИЙ (V .1) ТА ВЕРХНЬОЩЕЛЕПОВИЙ (V .2) НЕРВИ.

Зміст теми: V пара черепних нервів: внутрішньочерепна частина - ядра, трійчастий вузол, чутливий і руховий корінці. Гілки V пари: склад волокон, вихід із черепу, ділянки інервації,

Конкретні цілі:

- розуміти значення трійчастого нерву в стоматології;
- застосовувати анатомічну термінологію для опису структур, що мають відношення до трійчастого нерву;
- вміти демонструвати на черепі місця виходу гілок V пари чмн;
- вміти демонструвати на вологих препаратах зони інервації V пари чмн.

Теоретичні питання до заняття:

1. Ядра трійчастого нерву.
2. Топографія корінців трійчастого нерву. Трійчастий вузол.
3. Перша гілка трійчастого нерву: топографія, зони інервації.
4. Перша гілка трійчастого нерву: гілки.
5. Друга гілка трійчастого нерву: топографія, зони інервації.
6. Друга гілка трійчастого нерву: гілки.
7. Інервація зубів верхньої щелепи.
8. Місця виходу кінцевих гілок трійчастого нерву на обличчя.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

- Намалювати схему очного та верхньощелепного нервів;
- Знайти на черепі місця виходу гілок V пари ЧМН;
- Знайти на вологих препаратах зони інервації трійчастого нерву;
- Відпрепарувати на обличчі кінцеві гілки очного та верхньощелепного нервів.

НАПИСАТИ ЛАТИНСЬКІ ТЕРМІНИ:

Латинські терміни (написати самостійно)	Українські терміни
	Трійчастий нерв Чутливий корінець Трійчастий вузол Руховий корінець Очний нерв Поворотна оболонна гілка Наметова гілка Лобовий нерв Надочноямковий нерв Надблоковий нерв Носовийковий нерв

	<p> Війковий вузол Довгі війкові нерви Задній решітчастий нерв Передня оболонна гілка Передній решітчастий нерв Внутрішні носові гілки Підблоковий нерв Повікові гілки Верхньощелепний нерв Чутливий корінець крило-піднебінного вузла Носо-піднебінний нерв Глотковий нерв Великий піднебінний нерв Верхні коміркові нерви Верне зубне сплетення Виличний нерв Вилично-скронева гілка Вилично-лицева гілка Підчочномковий нерв Нижні повікові гілки Зовнішні носові гілки Верхні губні гілки </p>
--	---

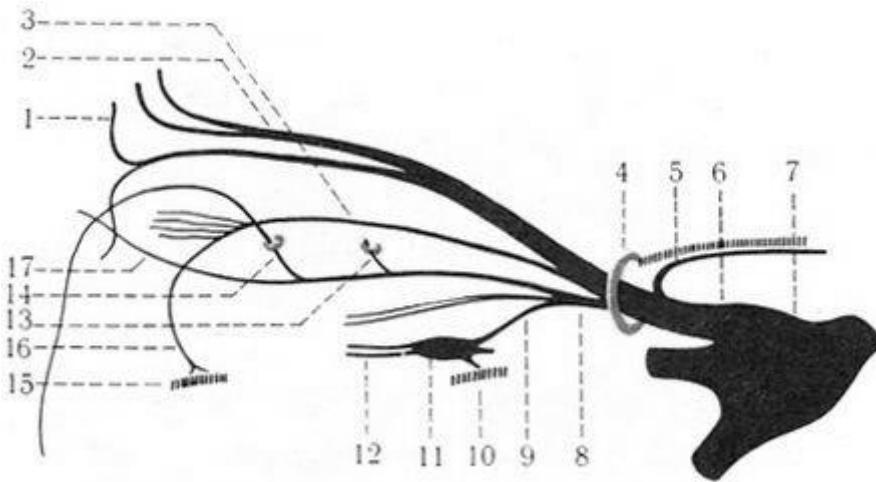

Рис. 2. 3. Гілки очного нерва

1	
2	
3	
4	
5	
6	
7	

8	
9	
10	
11	
12	
13	
14	
15	
16	
17	

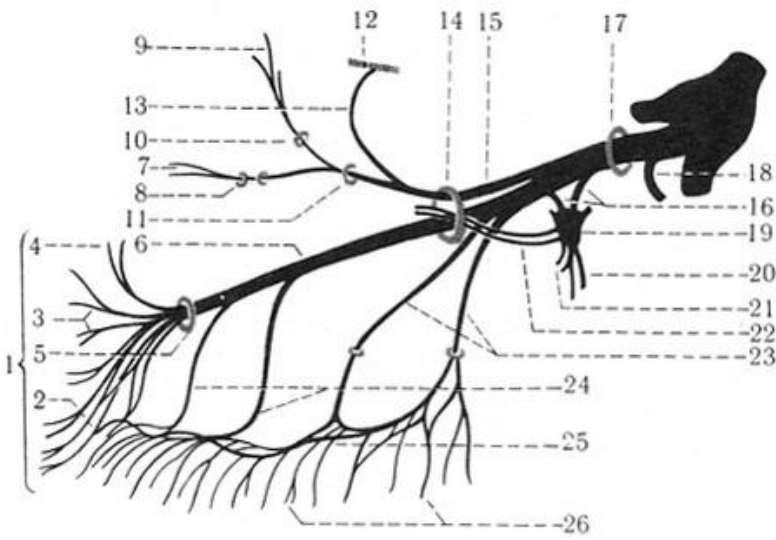

Рис. 2.4. Гілки верхньощелепного нерва

1	
2	
3	
4	
5	
6	
7	
8	
9	
10	
11	
12	
13	
14	
15	
16	
17	
18	
19	
20	

21	
22	
23	
24	
25	
26	

Матеріали для самоконтролю: Таблиці, схеми, малюнки, анатомічні препарати: череп, труп з відпрепарованими нервами голови.

2.3. НИЖНЬОЩЕЛЕПНИЙ НЕРВ (V₃). ЗВ'ЯЗКИ ТРІЙЧАСТОГО НЕРВУ З ВЕГЕТАТИВНИМИ ВУЗЛАМИ ГОЛОВИ.

Зміст теми: нижньощелеповий нерв (V₃). Зв'язки трійчастого нерву з вегетативними вузлами голови.

Конкретні цілі

- застосовувати анатомічну термінологію для опису структур, що мають відношення до третьої гілки трійчастого нерву;
- вміти демонструвати на черепі місця виходу гілок третьої гілки V пари чмн;
- вміти демонструвати на вологих препаратах гілки та ділянки інервації V пари чмн;
- розуміти принцип будови вегетативних вузлів голови та знати їх зв'язок з трійчастим нервом.

Теоретичні питання до заняття:

1. Топографія третьої гілки трійчастого нерву.
2. Рухові волокна трійчастого нерву.
3. Іннервація жувальної мускулатури.
4. Чутливі волокна третьої гілки трійчастого нерву: вушноскроневий нерв.
5. Чутливі волокна третьої гілки трійчастого нерву: язиковий нерв, зв'язок з барабанною струною.
6. Чутливі волокна третьої гілки трійчастого нерву: нижній комірковий нерв.
7. Іннервація зубів нижньої щелепи.
8. Війковий вузол: будова, зв'язок з трійчастим нервом.
9. Крило-піднебінний вузол: будова, зв'язок з трійчастим нервом.
10. Вушний вузол: будова, зв'язок з трійчастим нервом.
11. Піднижньощелепний та під'язиковий вузли: будова, зв'язок з трійчастим нервом.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

- намалювати схему третьої гілки трійчастого нерву;
- намалювати схему та скласти таблицю будови війкового, крило-піднебінного, вушного, під'язикового вузлів, позначити чутливі, симпатичні та парасимпатичні корінці;
- знайти на черепі місця виходу гілок трійчастого нерву та місця локалізації вегетативних вузлів голови.
-

НАПИСАТИ ЛАТИНСЬКІ ТЕРМІНИ:

Латинські терміни (написати)	Українські терміни
------------------------------	--------------------

самостійно)	
	<p>Нижньощелепний нерв Вузлові гілки до вушного вузла; чутливий корінець вушного вузла Нерв м'яза – натягувача піднебінної завіски Нерв м'яза – натягувача барабанної перетиинки Жувальний нерв Глибокі скроневі нерви, Бічний крилопіднебінний нерв Щічний нерв Вушно-скроневий нервухового ходу Нерв зовнішнього сл Гілки барбанної перетинки Привушні гілки Сполучні гілки з лицевим нервом Поверхневі скроневі гілки Язиковий нерв Вузлові гілки до піднижньощелепного вузла; чутливий корінець піднижньощелепного вузла Вузлові гілки до під'язикового вузла; чутливий корінець під'язикового вузла Нижній комірковий нерв Щелепно-під'язиковий нерв Нижнє зубне сплетення</p>

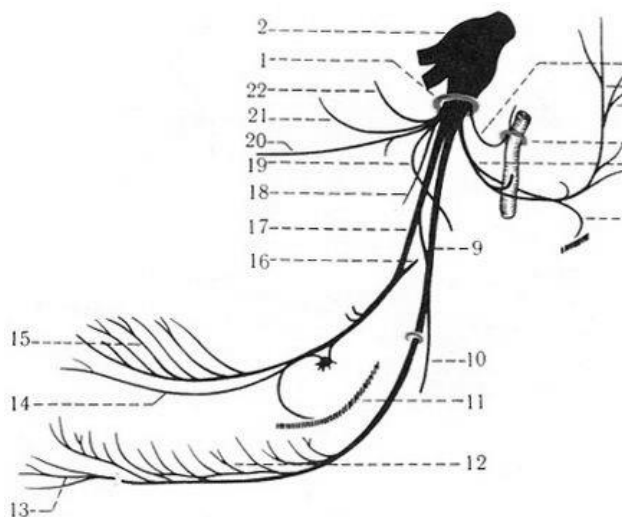

Рис. 2.5. Гілки нижньощелепового нерва

1	
2	
3	
4	
5	
6	
7	
8	
9	
10	

11	
12	
13	
14	
15	
16	

17	
18	
19	
20	
21	
22	

Матеріали для самоконтролю: Таблиці, схеми, малюнки, анатомічні препарати: череп, труп з відпрепарованими нервами голови.

2.4. ЛИЦЬОВИЙ НЕРВ (VII). КРИЛО-ПІДНЕБІННИЙ, ПІДНИЖНЬОЩЕЛЕПНИЙ ТА ПІД'ЯЗИКОВИЙ ВУЗЛИ.

Зміст теми: Лицевий нерв, його гілки. Крило-піднебінний, піднижньощелепний та під'язикові вузли.

Конкретні цілі:

- застосовувати анатомічну термінологію для опису структур, що мають відношення до лицевого нерву;
- вміти демонструвати на черепі місця виходу гілок VII пари чмн;
- вміти демонструвати на секційних препаратах гілки VII пари чмн.

Теоретичні питання до заняття:

1. Ядра лицевого нерву.
2. Вихід лицевого нерву з черепу. Проміжний нерв.
3. Хід лицевого нерву в лицевому каналі, колінцевий вузол.
4. Вихід рухових волокон лицевого нерву з черепу, внутрішньопривушне сплетення.
5. Рухові гілки лицевого нерву. Інервація обличчя.
6. Великий кам'янистий нерв: топографія, ділянки інервації.
7. Крило-піднебінний вузол.
8. Барабанна струна: топографія, ділянки інервації.
9. Піднижньощелепний та під'язиковий вузли.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

- намалювати схему лицевого нерву, крило-піднебінного та під'язикового вузлів;
- знайти на черепі місця виходу лицевого, великого кам'янистого нерву та барабанної струни;
- знайти на вологих препаратах гілки та ділянки інервації лицевого нерву;
- відпрепарувати гілки лицевого нерву на обличчі.

НАПИСАТИ ЛАТИНСЬКІ ТЕРМІНИ:

Латинські терміни (написати самостійно)	Українські терміни
	Лицевий нерв Колінце Стремінцевий нерв Задній вушний нерв Двочеревцева гілка Внутрішньопривушне сплетення Скроневі гілки

	Виличні гілки Щічні гілки Крайова нижньощелепна гілка Шийна гілка Проміжний нерв Колінцевий вузол Великий кам'янистий нерв Крило-піднебінний вузол Барабанна струна Піднижньощелепний вузол Під'язиковий вузол
--	--

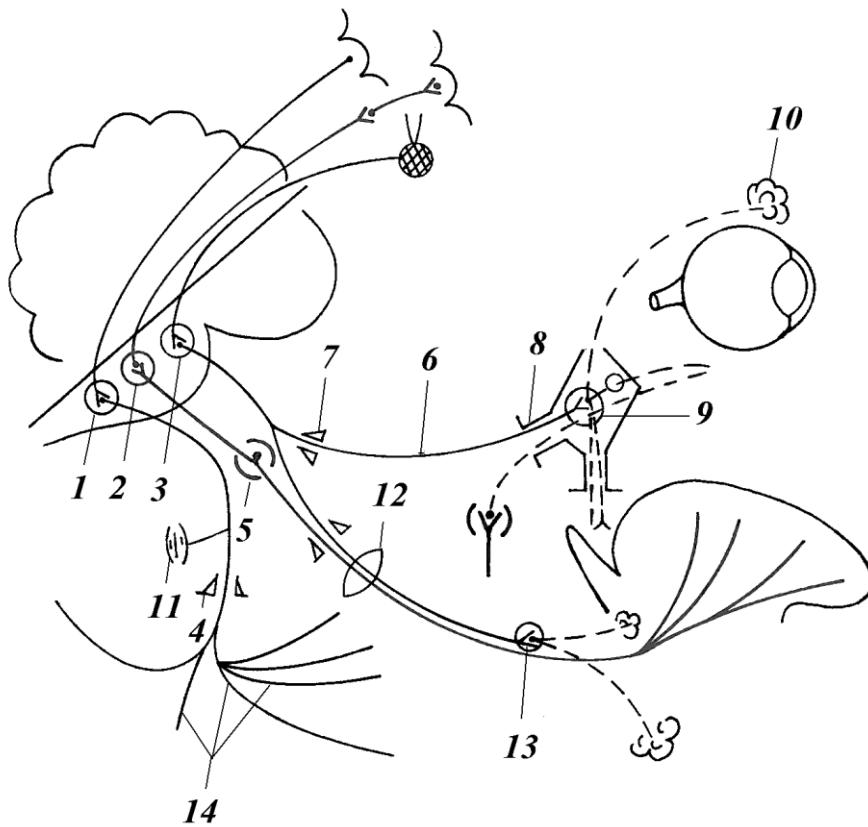

Рис. 2.6. Схема лицевого нерву

1.	
2.	
3.	
4.	
5.	
6.	
7.	
8.	

9.	
10.	
11.	
12.	
13.	
14.	

Матеріали для самоконтролю: Таблиці, схеми, малюнки, анатомічні препарати: череп, труп з відпрепарованими нервами голови

2.5. ЯЗИКО-ГЛОТКОВИЙ (IX) НЕРВ. ВУШНИЙ ВУЗОЛ. ПІД'ЯЗИКОВИЙ (XII) НЕРВ.

Зміст теми: Язикоглотковий (IX) нерв. Вушний вузол. Вегетативна інервація барабанної порожнини та привушної залози. Під'язиковий (XII) нерв. Шийна петля.

Конкретні цілі:

- Застосовувати анатомічну термінологію для опису структур, що мають відношення до языкоглоткового та під'язикового нервів;
- Вміти демонструвати на черепі місця виходу языкоглоткового та під'язикового нервів;
- Вміти демонструвати на секційних препаратах гілки IX та XII пари ЧМН.

Теоретичні питання до заняття:

1. Центри языкоглоткового нерву
2. Чутливі гілки языкоглоткового нерву: топографія та зони інервації.
3. Рухові гілки языкоглоткового нерву: топографія та зони інервації.
4. Гілки языкоглоткового нерву, що мають вегетативні волокна: топографія та зони інервації.
5. Вушний вузол.
6. Під'язиковий нерв: центри та місце виходу з черепу, описати та продемонструвати на препаратах.
7. Зв'язок під'язикового нерву з шийним сплетенням. Шийна петля.

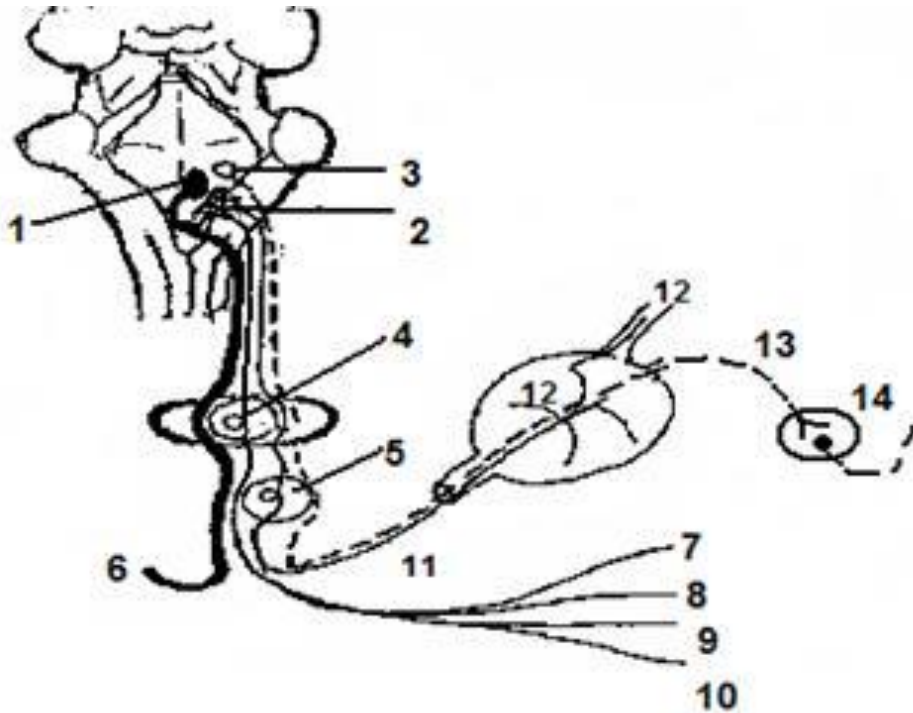
ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

- Намалювати схему языкоглоткового нерву;
- Намалювати схему під'язикового нерву та шийної петлі;
- Знайти на вологих препаратах гілки та ділянки інервації языкоглоткового та під'язикового нервів;
- Відпрепарувати шийну петлю.

НАПИСАТИ ЛАТИНСЬКІ ТЕРМІНИ:

Латинські терміни (написати самостійно)	Українські терміни
	Язико-глотковий нерв Верхній вузол Нижній вузол Барабанний нерв Барабанне сплетення Сонно-барабанні нерви Глоткові гілки Мигділикові гілки Язикові гілки

	Малий кам'янистий нерв Вушний вузол Парасимпатичний корінець вушного вузла Під'язиковий нерв Шийна петля
--	--

.Рис. 2.7. Схема язикоглоткового нерву

1.	
2.	
3.	
4.	
5.	
6.	
7.	
8.	
9.	
10.	
11.	
12.	
13.	
14.	

Матеріали для самоконтролю: Таблиці, схеми, малюнки, анатомічні препарати: череп, труп з відпрепарованими нервами голови та ший.

2.6. БЛУКАЮЧИЙ (X) І ДОДАТКОВИЙ (XI) НЕРВИ.

Зміст теми: Блукаючий нерв: центри, топографія, зони інервації.
Парасимпатична інервація органів ший, грудей та живота. Додатковий нерв: центри, топографія та зони інервації.

Конкретні цілі:

- застосовувати анатомічну термінологію для опису структур блукаючого та додаткового нервів;
- вміти демонструвати на черепі місця виходу X та XI пар чмн;
- вміти демонструвати на вологих препаратах гілку ділянки інервації X та XI пар чмн;
- розуміти вплив внутрішньочеревного розвитку на особливості топографії правого та лівого блукаючих нервів.

Теоретичні питання до заняття:

1. Ядра блукаючого нерву.
2. Топографія та гілки черепної частини блукаючого нерву.
3. Топографія та гілки шийної частини блукаючого нерву.
4. Парасимпатична інервація гортані Чому правий та лівий поворотні гортанні нерви мають різну топографію?
5. Топографія та гілки грудної частини блукаючого нерву, чому правий та лівий нерв мають різну топографію?
6. Парасимпатична інервація серця.
7. Топографія та гілки черевної частини блукаючого нерву.
8. Додатковий нерв: ядра та місце виходу з черепу.
9. Додатковий нерв: топографія та ділянки інервації: описати та продемонструвати на препараті.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

- намалювати схему блукаючого нерву;
- знайти на черепі місця виходу гілок X та XI пар чмн;
- знайти на вологих препаратах та ділянки інервації X та XI пар чмн;
- відпрепарувати шийну частину блукаючого нерву.

НАПИСАТИ ЛАТИНСЬКІ ТЕРМІНИ:

Латинські терміни (написати самостійно)	Українські терміни
	Блукаючий нерв Верхній вузол Нижній вузол Інтрамуральні вузли Вушна гілка Глоткове спелетення

Верхній гортанний нерв
 Верхні шийні серцеві гілки
 Нижні шийні серцеві гілки
 Поворотний гортанний нерв
 Грудні серцеві гілки
 Бронхові гілки
 Серцеве сплетення
 Стравохідне сплетення
 Передній блукаючий стовбур
 Задній блукаючий стовбур
 Черевні гілки
 Ниркові гілки
 Додатковий нерв
 Черепний корінець
 Спинномозковий корінець
 Стовбур додаткового нерву

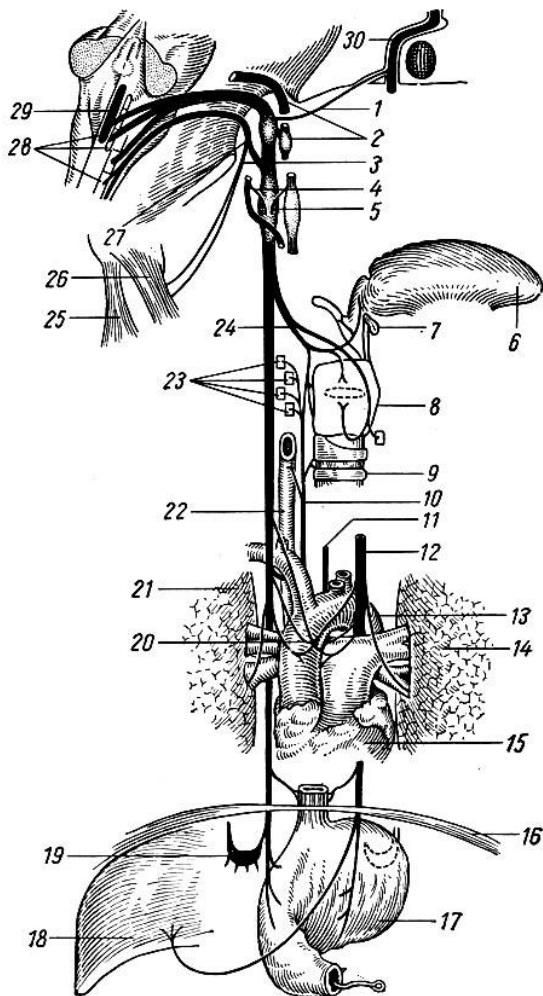

Рис. 2.8. Схема блукаючого нерву

1.	
----	--

2.	
3.	
4.	
5.	
6.	
7.	
8.	
9.	
10.	
11.	
12.	
13.	
14.	
15.	
16.	
17.	
18.	
19.	
20.	
21.	
22.	
23.	
24.	
25.	
26.	

27.	
28.	

29.	
7.	
8.	
9.	

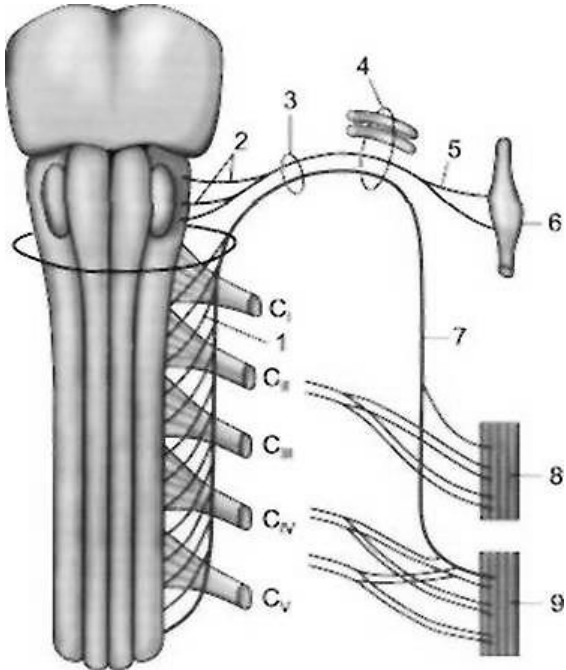

Рис. 2.9. Схема додаткового нерву

1.	
2.	
3.	
4.	
5.	
6.	

Матеріали для самоконтролю: Таблиці, схеми, малюнки, анатомічні препарати: череп, труп з відпрепарованими нервами голови.

ТЕМА 3: ОРГАНИ ЧУТТЯ.

3.1. ОРГАН НЮХУ І НЮХОВИЙ НЕРВ (I); ОРГАН СМАКУ І VII IX X ЧЕРЕПНІ НЕРВИ; ЦЕНТРИ І ШЛЯХИ НЮХОВОГО І СМАКОВОГО АНАЛІЗАТОРІВ

Конкретні цілі:

- визначити загальні принципи будови і функції органів чуття;
- аналізувати розвиток органів чуття в філо- і онтогенезі;
- застосовувати анатомічну термінологію для опису органів нюху та смаку;
- вміти демонструвати на черепі отвори, через які проходять нерви, що мають відношення до органів нюху та смаку;
- вміти демонструвати на препаратах головного мозку коркові центри смакового та нюхового аналізаторів.

Теоретичні питання до заняття:

1. Анатоми-функціональна характеристика органів чуття.
2. Периферійні сприймачі, провідники і кіркові центри аналізаторів, їх функціональна єдність.
3. Орган нюху: загальна характеристика.
4. Нюхова частина слизової оболонки носа.
5. Провідні шляхи нюхового аналізатора.
6. Орган смаку: загальна характеристика.
7. Смакові сосочки язика, їх топографія.
8. Провідні шляхи смакового аналізатора.
9. Кіркові та підкіркові центри нюхового та смакового аналізаторів.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

- намалювати схему провідного шляху нюхового аналізатора;
- намалювати схему провідного шляху смакового аналізатора;
- згадати будову слизової оболонки язика;
- знайти на препаратах головного мозку локалізацію коркових центрів нюху та смаку.

НАПИСАТИ ЛАТИНСЬКІ ТЕРМІНИ:

Латинські терміни (написати самостійно)	Українські терміни
	Орган нюху Нюховий нерв Нюхова цибулина Нюховий тракт Нюховий трикутник Передня пронизана речовина Орган смаку

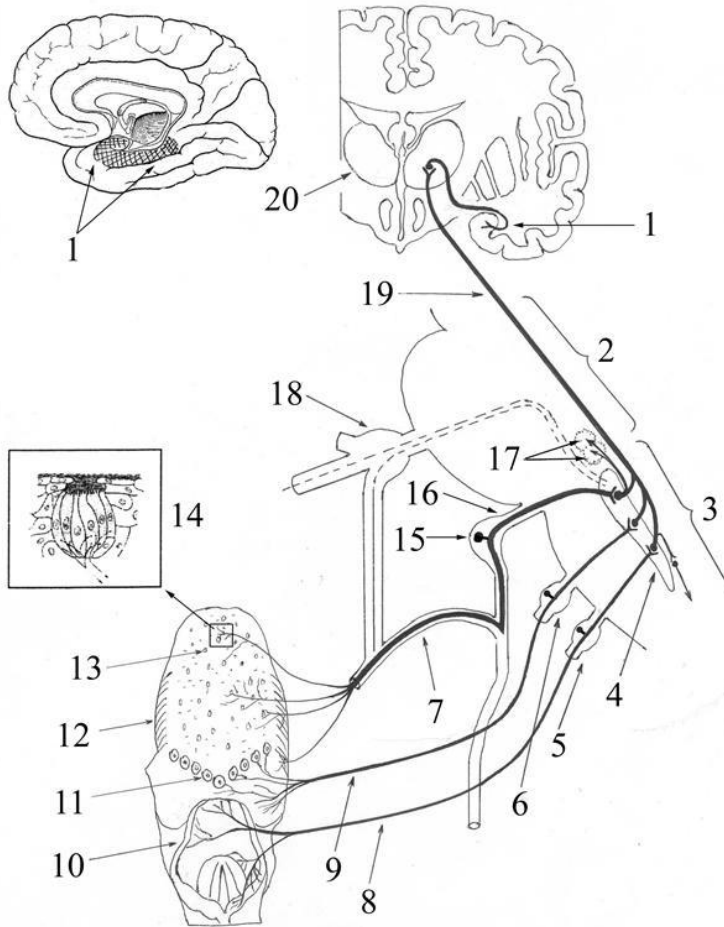

Рис. 3.1 Схема провідного шляху смакового аналізатора

1.	
2.	
3.	
4.	
5.	
6.	
7.	
8.	
9.	
10.	
11.	
12.	
13.	
14.	
15.	
16.	

17.	
18.	
19.	
20.	

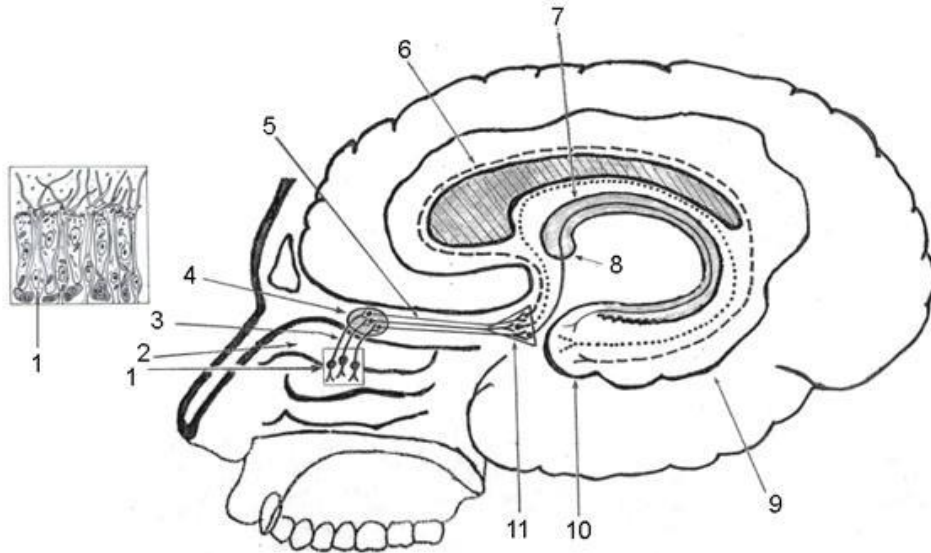

Рис. 3.2 Схема провідного шляху нюхового аналізатора

1.	
2.	
3.	
4.	
5.	
6.	
7.	
8.	
9.	
10.	
11.	

3.2. ОРГАН ЗОРУ. ОКО: ОЧНЕ ЯБЛУКО І СУМІЖНІ СТРУКТУРИ ОКА

Зміст теми: Філо- і онтогенез ока. Аномалії і варіанти розвитку ока. Топографія, будова, функції. Очне яблуко. Оболонки очного яблука: волокниста, судинна, внутрішня (сітківка) – їх будова. Камери очного яблука: передня, задня, їх стінки. Склисте тіло, кришталик. Водяниста волога: місце утворення, шляхи відтоку. Акомодаційний апарат ока. Додаткові структури ока: повіки, брова, кон'юнктива, зовнішні м'язи очного яблука, фасції очної ямки. Сльозовий апарат і його складові.

Конкретні цілі:

- застосовувати анатомічну термінологію для опису структур очного яблука;
- вміти демонструвати на вологих препаратах структури очного яблука;
- розуміти механізми рефракції та акомодації;
- розуміти причини виникнення порушень функції органу зору.

Теоретичні питання до заняття:

1. Око: частини, топографія.
2. Очне яблуко: розвиток, аномалії розвитку, зовнішня будова.
3. Очне яблуко: оболонки, назвати і продемонструвати на препаратах.
4. Очне яблуко: волокниста оболонка, її частини, будова, функції: описати і продемонструвати на препаратах.
5. Очне яблуко: судинна оболонка, її частини, будова, функції: описати і продемонструвати на препаратах.
6. Очне яблуко: сітківка, її частини, будова, функції: описати і продемонструвати на препаратах.
7. Заломлюючі середовища очного яблука: назвати, описати і продемонструвати на препаратах.
8. Камери очного яблука: межі, сполучення.
9. Утворення і шляхи циркуляції водянистої вологи камер очного яблука.
10. Стінки та отвори очної ямки.
11. Додаткові структури ока: кон'юнктива, її частини, функції, склепіння.
12. Додаткові структури ока: фасції очної ямки.
13. Додаткові структури ока: брові та повіки, їх характеристика та функції.
14. Додаткові структури ока: брові та повіки, їх характеристика та функції.
15. Додаткові структури ока: прямі м'язи очного яблука, їх характеристика та функції.
16. Додаткові структури ока: косі м'язи очного яблука, їх характеристика та функції.
17. Демонструвати рухи, що виконує очне яблуко внаслідок скорочення різних груп м'язів.
18. Сльозовий апарат: частини, топографія, функції; шляхи відтоку сльоз.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

- намалювати схему оболонок очного яблука;
- знайти на вологих препаратах оболонка та внутрішні структури очного яблука;
- намалювати схему м'язів очного яблука;
- знайти на черепі, якими кістками утворені стінки очної ямки;
- знайти на черепі місця локалізації структур слъозового апарату та шляхи відтоку слъози.

НАПИСАТИ ЛАТИНСЬКІ ТЕРМІНИ:

Латинські терміни (написати самостійно)	Українські терміни
	Очне яблуко Волокниста оболонка очного яблука Білкова оболонка ока Рогівка Судинна оболонка очного яблука Власне судинна оболонка Війкове тіло Райдужка Зіниця Сітківка Кришталік Склисте тіло Бічний прямиий м'яз Верхній прямиий м'яз Присередній прямиий м'яз Бічний прямиий м'яз Верхній косий м'яз Нижній косий м'яз Брова Верхня повіка Нижня повіка Сполучна оболонка (Кон'юнктива) Верхнє склепіння сполучної оболонки Нижнє склепіння сполучної оболонки Слъозна залоза

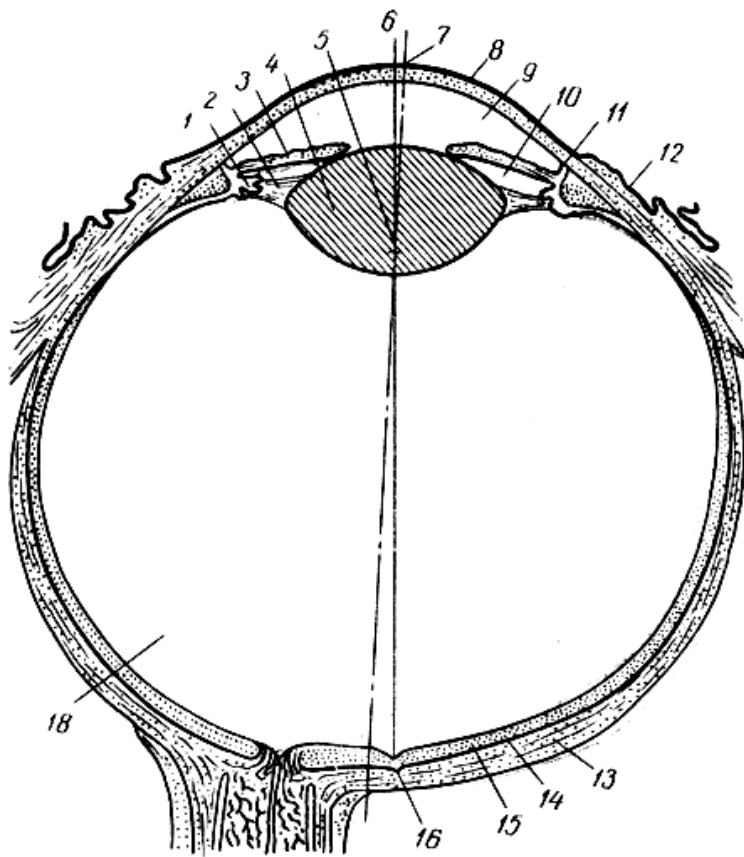

Рис. 3.3.Очне яблуко: оболонки

1.	
2.	
3.	
4.	
5.	
6.	
7.	
8.	
9.	
10.	
11.	
12.	
13.	
14.	
15.	
16.	
17.	
18.	

Написати м'язи очного яблука, їх початок та прикріплення, іннервацію та функції

назва	початок	прикріплення	іннервація	функція

Матеріали для самоконтролю: Таблиці, схеми, малюнки, анатомічні препарати: очне яблуко

3.3. ЗОРОВИЙ НЕРВ (II). ОКОРУХОВИЙ НЕРВ (III) І ВІЙКОВИЙ ВУЗОЛ, БЛОКОВИЙ (IV) І ВІДВІДНИЙ (VI) НЕРВИ. ЦЕНТРИ ТА ШЛЯХИ ЗОРОВОГО АНАЛІЗАТОРА. ЗІНИЧНИЙ ТА АКОМОДАЦІЙНИЙ РЕФЛЕКСИ.

Зміст теми: Провідний шлях зорового аналізатора. Провідний шлях зіничного рефлексу.

Конкретні цілі:

- застосовувати анатомічну термінологію для опису ii, iii, iv, та vi пар черепних нервів;
- вміти демонструвати на мозку та черепі місця виходу цих нервів;
- розуміти особливості будови провідного шляху зорового аналізатора;
- розуміти роль вегетативної системи у зіничному рефлексі.

Теоретичні питання до заняття:

- Чутливі нейрони сітківки.
- Зоровий нерв: будова та топографія.
- Зоровий тракт: будова та топографія.
- Локалізація та будова підкіркових центрів зорового аналізатора.
- Локалізація коркових центрів зорового аналізатора.
- Війковий вузол: топографія, корінці, гілки, ділянки інервації.
- III пара черепних нервів: розвиток, загальна характеристика, ядра, вихід із мозку, вихід із черепу, ділянки інервації.
- IV пара черепних нервів: розвиток, загальна характеристика, ядро, вихід із мозку, вихід із черепу, ділянки інервації.
- VI пара черепних нервів: розвиток, загальна характеристика, ядро, вихід із мозку, вихід із черепу, ділянки інервації.
- Провідний шлях зіничного рефлексу: парасимпатична складова.
- Провідний шлях зіничного рефлексу: симпатична складова.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

- намалювати схему провідного шляху зорового аналізатора;
- намалювати схему провідного шляху зіничного рефлексу;
- знайти на мозку та черепі місця виходу ii, iii, iv, та vi пар черепних нервів.

НАПИСАТИ ЛАТИНСЬКІ ТЕРМІНИ:

Латинські терміни (написати самостійно)	Українські терміни
	Зоровий нерв Окоруховий нерв

14.	
15.	
16.	
17.	

Матеріали для самоконтролю: Таблиці, схеми, малюнки, анатомічні препарати: труп з відпрепарованими структурами очної ямки.

3.4. ЗОВНІШНЄ, СЕРЕДНЄ ТА ВНУТРІШНЄ ВУХО.

Зміст теми: Вухо. Філо- та онтогенез. Аномалії розвитку вуха. Частини вуха: зовнішнє, середнє і внутрішнє вуха. Зовнішнє вуха: частини, їх будова. Середнє вуха: частини. Барабанна порожнина: стінки, вміст. Слухові кісточки: їх будова. Суглоби, зв'язки, м'язи слухових кісточок. Сполучення барабанної порожнини. Слухова труба: частини, будова. Внутрішнє вуха, частини, топографія. Кістковий лабіринт: присінок, півколові канали, завитка, їх будова. Перетинчастий лабіринт: присінковий лабіринт, півколові протоки, завиткова протока, їх будова.

Конкретні цілі:

- застосовувати анатомічну термінологію для опису ушної раковини, структур барабанної порожнини та лабіринту;
- вміти демонструвати на препаратах, муляжах та таблицях структури ушної раковини, барабанної порожнини та лабіринту.

Теоретичні питання до заняття:

1. Вуха: його частини; назвати і продемонструвати на препаратах. Розвиток частин вуха в ембріогенезі, аномалії і варіанти розвитку.
2. Зовнішнє вуха: його частини і будова: описати і продемонструвати на препаратах.
3. Зовнішнє вуха: вушна раковина, будова, функції ;описати і продемонструвати на препаратах
4. Зовнішнє вуха: зовнішній слуховий хід, частини, межі, будова.
5. Барабанна перетинка: топографія, частини, будова, функції.
6. Середнє вуха: частини, назвати і продемонструвати на препаратах.
7. Барабанна порожнина: топографія, стінки, сполучення, вміст: описати і продемонструвати на препаратах.
8. Слухові кісточки: топографія, їх частини; суглоби слухових кісточок; м'язи слухових кісточок: описати і продемонструвати на препаратах.
9. Слухова труба: топографія, частини, сполучення, будова: описати і продемонструвати на препаратах.
10. Внутрішнє вуха: частини.
11. Кістковий лабіринт: частини, назвати і продемонструвати на препараті.
12. Кістковий лабіринт: півколові канали, їх топографія, частини, сполучення, будова, функції.
13. Кістковий лабіринт: присінок, його топографія, стінки, рельєф внутрішньої поверхні, сполучення, функції.
14. Кістковий лабіринт: завитка: топографія, будова, сполучення, функції.
15. Перетинчастий лабіринт: топографія, частини.
16. Перілімфатичний простір, утворення, вміст, сполучення.
17. Ендолімфатичний простір: утворення, вміст, сполучення.
18. Перетинчастий лабіринт: присінковий лабіринт, його частини, топографія, будова, функції.

19. Перетинчастий лабіринт: півколові протоки, їх топографія, частини, будова, функції.
20. Перетинчастий лабіринт: завитковий лабіринт, стінки, їх будова, функції

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

- намалювати схему ушної раковини;
- знайти на препараті скроневої кістки структури, що відповідають стінкам барабанної порожнини та канали, які відкриваються до середнього вуха;
- навчитися орієнтувати слухові кісточки одне до одного;
- намалювати схему півколових каналів;
- намалювати схему завитки, спіральної пластини, присінкової та завиткової драбини;
- знайти на препараті скроневої кістки отвори ендолімфатичного протока та каналу завитки.

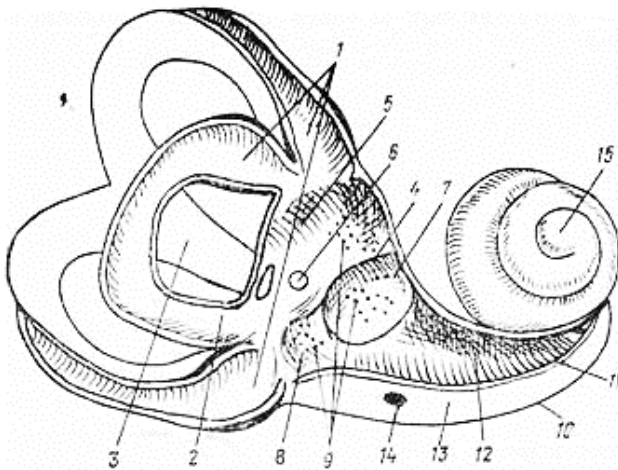
НАПИСАТИ ЛАТИНСЬКІ ТЕРМІНИ:

Латинські терміни (написати самостійно)	Українські терміни
	Зовнішнє вухо Вушна раковина Завиток Протизавиток Козелок Протикозелок Вушна часточка Зовнішній слуховий хід Зовнішній слуховий отвір Барабанна перетинка Середнє вухо Барабанна порожнина Покривельна стінка Яремна стінка Лабіринтна стінка Сосокподібна стінка Сонна стінка Перетинчаста стінка Стремінце Коваделко Молоточок Слухова труба

	<p>Внутрішнє вухо</p> <p>Кістковий лабіринт</p> <p>Присінок</p> <p>Півколові канали</p> <p>Завитка</p> <p>Стрижень</p> <p>Спиральна пластинка</p> <p>Спиральний канал</p> <p>Перетинчастий лабіринт</p> <p>Ендолімфатичний проток</p> <p>Присінкова драбина</p> <p>Завиткова драбина</p>
--	--

Написати стінки барабанної порожнини

Верхня	
Нижня	
Медіальна	
Латеральна	
Передня	
Задня	

4.	
5.	
6.	
7.	
8.	
9.	
10.	
11.	
12.	
13.	
14.	
15.	

Рис. 3.5. Внутрішнє вухо

1.	
2.	
3.	

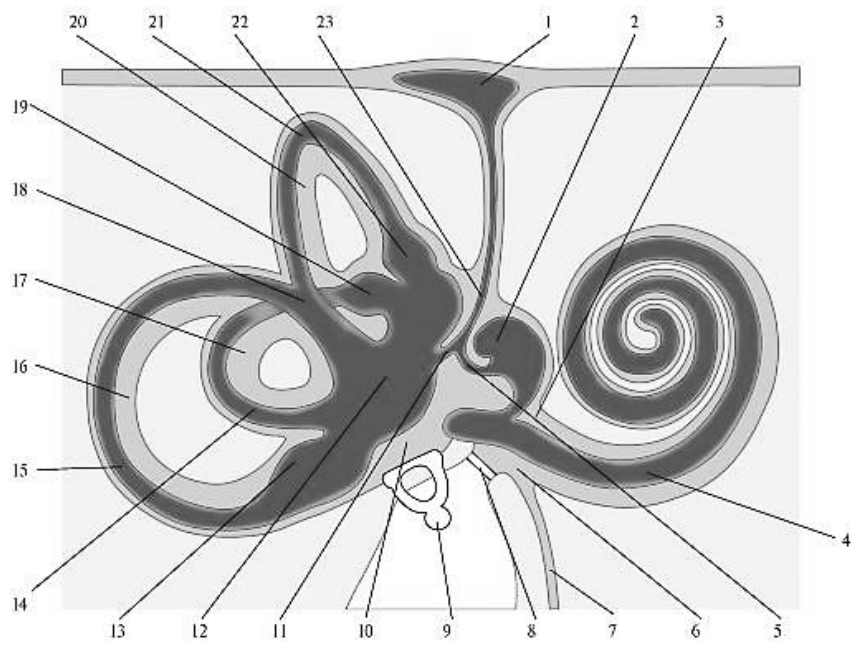

Рис. 3.6. Внутрішнє вухо

1.	
2.	
3.	
4.	
5.	
6.	
7.	
8.	
9.	
10.	
11.	
12.	
13.	
14.	
15.	
16.	
17.	
18.	
19.	
20.	
21.	
22.	
23.	

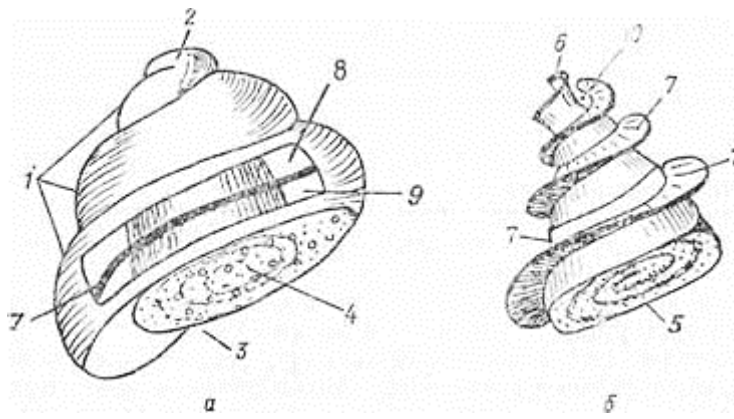

Рис. 3.7. Завитка

	а	б
1		
2		
3		
4		
5		
6		
7		
8		
9		

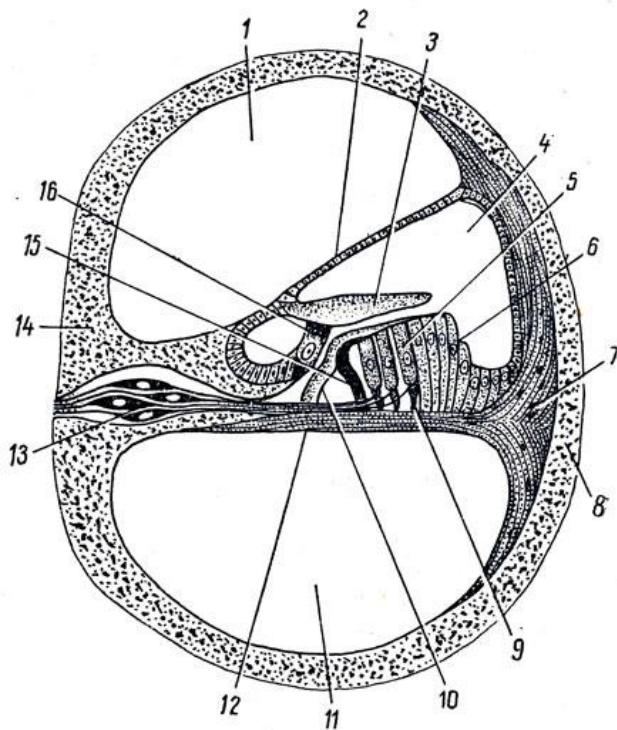

Рис. 3.8 Перетинчастий лабіринт: завитковий лабіринт, стінки, їх будова, функції

1.	
2.	
3.	
4.	
5.	
6.	
7.	
8.	
9.	
10.	
11.	
12.	
13.	
14.	
15.	
16.	

Матеріали для самоконтролю: Таблиці, схеми, малюнки, анатомічні препарати та муляжі органу слуху.

3.5. ПРИСІНКОВО-ЗАВИТКОВИЙ НЕРВ (VIII). ЦЕНТРИ І ШЛЯХИ СЛУХОВОГО І ПРИСІНКОВОГО (ВЕСТИБУЛЯРНОГО) АНАЛІЗАТОРІВ.

Зміст теми: Механізм сприйняття і шляхи проведення звуку. Провідні шляхи слуху і рівноваги.

Конкретні цілі:

- розуміти принцип будови провідних шляхів органів чуттів;
- використовувати анатомічну термінологію для опису ланок провідних шляхів органів слуху та рівноваги.

Теоретичні питання до заняття:

1. Описати шляхи проходження звукових коливань.
2. Перший нейрон слухового аналізатора.
3. Через які структури черепу проходить слуховий нерв.
Продемонструвати на препаратах.
4. Локалізація другого нейрону слухового аналізатора. Слухові ядра заднього мозку.
5. Бічна петля. Трапецієподібне тіло.
6. Локалізація коркового центру слухового аналізатора.
7. Перший нейрон присінкового аналізатора.
8. Локалізація другого нейрону слухового аналізатора. Присінкові ядра.
9. Локалізація коркового центру слухового аналізатора.
10. Зв'язок присінкових ядер з іншими ядрами ромбоподібної ямки.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

- намалювати схему провідного шляху органу слуху;
- намалювати схему провідного шляху органу рівноваги;
- знайти на мозку та черепі місця виходу VIII пари чмн;
- знайти на вологих препаратах головного мозку центри слухового та вестибулярного аналізаторів.

НАПИСАТИ ЛАТИНСЬКІ ТЕРМІНИ:

Латинські терміни (написати самостійно)	Українські терміни
	Присінково-завитковий нерв Спиральний вузол Присінковий вузол Трапецієподібне тіло Бічна петля

	Верхнє ядро завитки Нижнє ядро завитки Верхнє ядро присінку Нижнє ядро присінку Бічне ядро присінку Присереднє ядро присінку
--	---

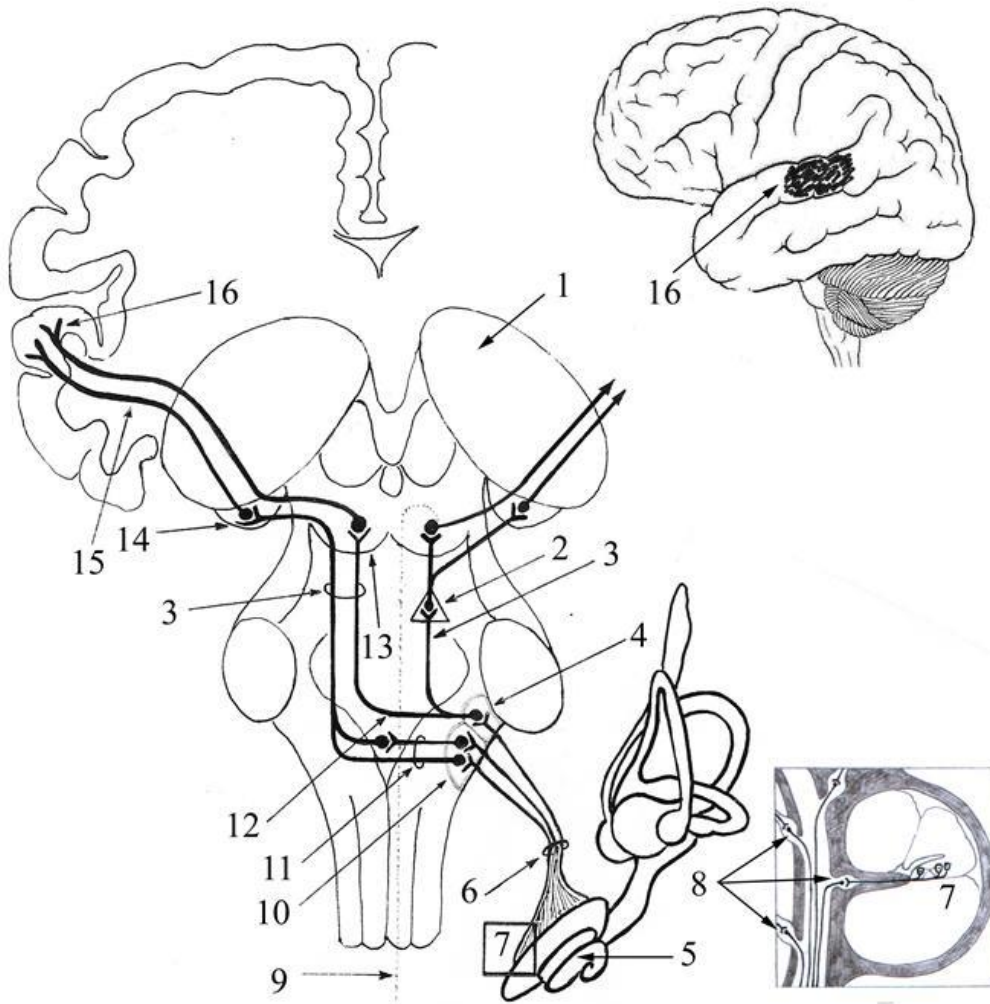

Рис. 3.9.Провідний шлях органу слуху

1.	
2.	
3.	
4.	
5.	
6.	
7.	

8.	
9.	
10.	
11.	
12.	
13.	
14.	
15.	
16.	

Матеріали для самоконтролю: Таблиці, схеми, малюнки, анатомічні препарати: череп, розпилена скронева кістка.

3.6. ЗАГАЛЬНИЙ ПОКРИВ.ЦЕНТРИ ТА ШЛЯХИ ДОТИКОВОГО, БОЛЬОВОГО І ТЕМПЕРАТУРНОГО АНАЛІЗАТОРІВ. ПРЕПАРУВАННЯ.

Зміст теми: Загальний покрив. Шкіра: функції. Різновиди шкірної чутливості. Молочна залоза. Інєрвація шкіри. Провідні шляхи та центри дотикового, больового та температурного аналізаторів.

Конкретні цілі:

- застосовувати анатомічну термінологію для опису структур шкіри;
- розуміти значення функцій шкіри та її похідних.

Теоретичні питання до заняття:

1. Функції шкіри.
2. Поверхневий шар шкіри: будова.
3. Глибокі шари шкіри: будова.
4. Будова волосся.
5. Різновиди волосся.
6. Будова нігтів.
7. Будова молочної залози. Вікові особливості.
8. Провідний шлях дотикового аналізатора
9. Провідний шлях больового аналізатора
- 10.Провідний шлях температурного аналізатора.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

- намалювати схему шарів шкіри;
- намалювати схему провідних шляхів дотикового, больового та температурного аналізаторів.

НАПИСАТИ ЛАТИНСЬКІ ТЕРМІНИ:

Латинські терміни (написати самостійно)	Українські терміни
	Шкіра Надшкір'я Власне шкіра Сосочки Волосся Брови Вії Волосяна цибулина Ніготь Ложе нігтя Валик нігтя

	Грудь Грудний сосок Грудна залоза Грудне крижальце Долька молочної залози
--	---

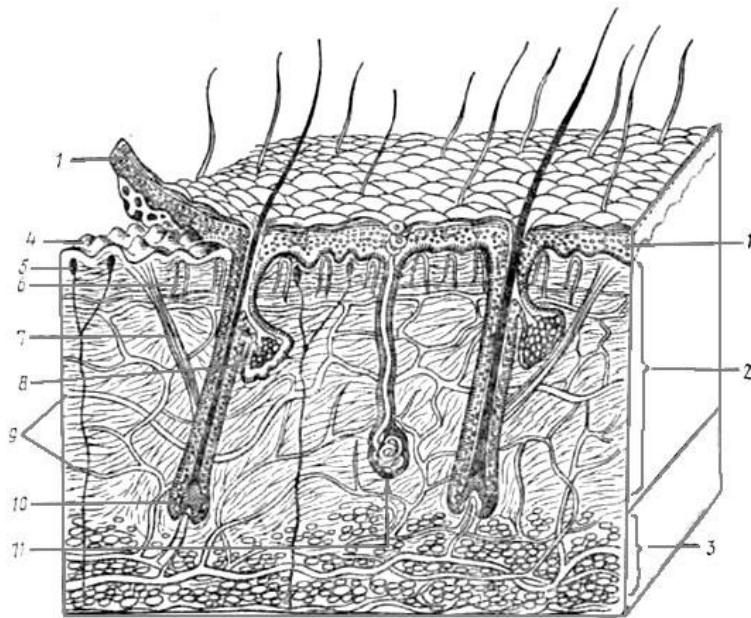

Рис. 3. 10. Будова шкіри.

1.	
2.	
3.	
4.	
5.	
6.	
7.	
8.	
9.	
10.	
11.	

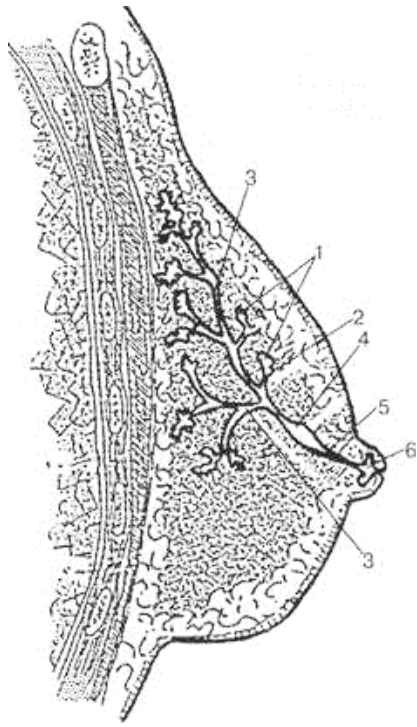

Рис. 3.11. Будова молочної залози

1.	
2.	
3.	
4.	
5.	
6.	

Матеріали для самоконтролю: Таблиці, схеми, малюнки

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна:

1. Анатомія людини : підручник : у 3 т. Т. 1 / В. Г. Ковешніков, І. І. Бобрик [та ін.] ; за ред. В. Г. Ковешнікова. - Луганськ : Віртуальна реальність, 2005. - 328 с.
2. Анатомія людини : підручник : у 3 т. Т. 2 / В. Г. Ковешніков, І. І. Бобрик [та ін.] ; за ред. В. Г. Ковешнікова. - Луганськ : Віртуальна реальність, 2007. - 260 с.
3. Анатомія людини : підручник : у 3 т. Т. 3 / В. Г. Ковешніков, І. І. Бобрик [та ін.] ; за ред. В. Г. Ковешнікова. - Луганськ : Віртуальна реальність, 2008. - 400 с.
4. Анатомія людини : нац. підруч. для студ. вищ. мед. навч. закл. IV рівня акредитації : у 3 т. - Вид. 6-те, доопрац. - Вінниця : Нова книга, 2017 -Т. 1 / А. С. Головацький [та ін.]. - Вінниця : Нова книга, 2017. - 368 с.
5. Анатомія людини : нац. підруч. для студ. вищ. мед. навч. закл. IV рівня акредитації : у 3 т. - Вид. 4-е, доопрац. - Вінниця : Нова книга, 2016 - Т. 2 / А. С. Головацький [та ін.]. - Вінниця : Нова книга, 2017. - 456 с.
6. Анатомія людини : нац. підруч. для студ. вищ. мед. навч. закл. IV рівня акредитації : у 3 т. - Вид. 4-е, доопрац. - Вінниця : Нова книга, 2016 -Т. 3 / А. С. Головацький [та ін.]. - Вінниця : Нова книга, 2017. - 376 с.
7. Неттер, Френк. Атлас анатомії людини : пер. з англ. / Ф. Неттер; за ред. Ю. Б. Чайковського. - Львів : Наутілус, 2009. - 616 с.

Додаткова

1. Привес М. Г. Анатомия человека : учебник для студентов медицинских вузов / М. Г. Привес, Н. К. Лысенков, В. И. Бушкович. - 12-е изд., доп. и перераб. – СПб. : Издательский дом СПбМАПО, 2004. – 720 с.
2. Синельников Р.Д. Атлас анатомии человека: учеб. пособие в 4-х т. / Р.Д. Синельников, Я.Р. Синельников.- М. : Медицина, 2004. – ISBN 5-225-01497-6.
3. Анатомия человека : в 2-х т. / под ред. М.Р. Сапина. - 2-е изд., доп. и перераб. – М. : Медицина, 1996. – ISBN 5-225-00878-X.
4. Свиридов О.І. Анатомія людини : підручник / О.І. Свиридов. – К : Вища школа, 2000. – 399с.
5. Міжнародна анатомічна номенклатура / за ред. І.І. Бобрика, В.Г. Ковешнікова. - К.:Здоров'я, 2001.- 328 с.

6. Фениш, Х. Карманный атлас анатомии человека : на основе Международной анатомической номенклатуры / Х. Фениш, В. Даубер. - 4-е изд., исп. и доп. - СПб. : Диля, 2007. - 456 с.
7. Волошин М.А. Основы імунології та імуноморфології / Волошин М.А.В Чайковський Ю.Б., Куш О.Г. Запоріжжя-Київ:ЗДМУ. -2915.- 170с.
8. Вовк Ю.М., Черно В.С. Порівняльна анатомія пазух твердої оболонки головного мозку – Миколаїв.: Шліон, 2014.-389 с.
9. Нариси перинатальної патології / Ахтемійчук Ю.Т., Слободян О.М., Хмара Т.В та ін. – Чернівці:БДМУ, 2011. – 300 с.
10. Волошин М.А. Анатомія ендокринного апарату: навчальний посібник для сам. роботи студентів мед., пед., фарм. ф-тів / Волошин М.А., Вовченко М.Б., Чугін С.Б.. – Запоріжжя, 2015. - 82 с.
11. Руководство по препарированию: руководство / Н. И. Гончаров, Л. С. Сперанский. - 2-е изд. - Волгоград : Б. И., 1994. - 217 с.
12. Атлас "Нервная система человека: Строение и нарушения": учеб. пособие для студентов вузов, обуч. по направлению и специальностям психологии / под ред. В. М. Астапова, Ю. В. Микадзе. - 4-е изд., перераб. и доп. - М. : ПЭР СЭ, 2004. - 80 с.
13. Цветной атлас ультразвуковой анатомии: атлас / Б. Блок. - Stuttgart ; N.Y. : Thieme, 2004. - 291 с.
14. Карманный атлас рентгенологической анатомии: научное издание / Т. Б. Мёллер, Э. Райф ; пер. со 2-го англ. изд. А. А. Митрохина. - 2-е издание. - Электрон. текстовые дан. - Москва : БИНОМ. Лаборатория знаний, 2007. - 193 с.
15. Клиническая анатомия мозгового отдела головы: для студ.-иностран. и врачей-интернов / М. П. Бурых, И. А. Григорова ; МОЗ Украины, Харьк. гос. мед. ун-т. - - Х. : Каравелла, 2002. - 240 с.
16. Аномалии развития органов и частей тела человека: справ. пособие / О. В. Калмин, О. А. Калмина ; М-во образования и науки Рос. Федерации, Пенз. гос. ун-т. - Пенза : Изд-во Пенз. гос. ун-та, 2004. - 402 с.
17. Atlas of Regional Anatomy of the Brain Using MRI: With Functional Correlations / J. C. Tamraz, Y. G. Comair. - [S. l.] : Springer, 2000. - 328 p.
18. Human Anatomy .In three volumes. Volume 1 / [I. I. Bobryk, V. G. Koveshnikov, V. I. Luzin, Y. O. Romensky] ; edited by V. G. Koveshnikov. – Lugansk:"Шико" ТОВ «Віртуальна реальність», 2011. – 328 p.
19. Human Anatomy. In three volumes. Volume 2 / [М.А.Волошин, V. G. Koveshnikov, Yu.P.Kostylenko]; edited by V. G. Koveshnikov. – Lugansk: LTD «Virtualnayarealnost», 2011. – 248 p.

20. Human Anatomy. In three volumes. Volume 3 [V. G. Kovesnikov, I. I. Bobryk, A. S. Golovatsky]; edited by V. G. Kovesnikov. – Lugansk: LTD «Virtualnaya realnost», 2011. – 384 p.
21. Clinical Anatomy / Ellis Harold. - 11th ed. - [S. l.] : Blackwell Publishing Limited, 2006. - 439 p.
22. The Human Body: An Introduction to Structure and Function / Adolf Faller, Michael Schuenke, Gabriele Schunke. - [S. l.] : Thieme, 2004. - 708 p.
23. Grant's Atlas of Anatomy / ed.: A. M. R. Agur, A. F. Dalley. - 12th ed. - [S. l.] : Lippincott Williams & Wilkins, 2009. - 1627 p.
24. Neuroanatomy (MRI and CT) / D. E. Haines. - 6 ed. - [S. l.] : Lippincott Williams & Wilkins, 2000. - 300 p.
25. Anatomy at a Glance: атлас / O. Faiz, D. Moffat. - Oxford : Blackwell Science, 2002. - 177 p.
26. Gray's Anatomy: The Anatomical Basis of Clinical Practice : учебник / ed. S. Standring. - [S. l.] : Elsevier Inc., 2008. - 2504 p.
27. Human Anatomy: учеб. пособие / K. Saladin. - Boston : McGraw-Hill, 2004. - 802 p.
28. Pocket atlas of human anatomy based on the International nomenclature: атлас / H. Feneis, W. Dauber. - 4th ed. - Stuttgart ; N.Y. : Thieme, 2000. - 509 p.